

Joni Pykälämaa

**LAPSEN HENGELLISEN KASVUN TUKEMINEN PÄIVÄKO-
DISSA**

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Yhteisöpedagogi (AMK), kirkon nuorisotyö
Maaliskuu 2017**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Maaliskuu 2017	Tekijä Joni Pykälämaa
Koulutusohjelma Yhteisöpedagogi (AMK), kirkon nuorisotyö		
Työn nimi LAPSEN HENGELLISEN KASVUN TUKEMINEN PÄIVÄKODISSA		
Työn ohjaaja KT Reetta Leppälä		Sivumäärä 40+2
Työelämäohjaaja Päiväkodin johtaja Kerttu Katajala, Ylivieskan kaupunki		
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli saada selville kokonaiskuva siitä, miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodeissa yhteistyössä seurakunnan kanssa Ylivieskassa. Samalla pyrittiin selvittämään, voisiko yhteistyötä päiväkotien ja seurakunnan välillä kehittää tai edistää jollain tavalla. Opinnäytetyö on tutkimuslähtöinen ja tutkimuksen aineisto hankittiin käyttämällä teemahaastattelua aineistonhankintamenetelmänä. Tutkimusta varten haastateltiin kahta lastentarhanopettajaa, jotka molemmat olivat eri päiväkodeista, ja paikallisen seurakunnan edustajaa. Tärkeimpänä lähteenä opinnäytetyössä käytettiin vuoden 2005 valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, jonka pohjalta luotiin haastattelukysymykset ja lähdettiin tutkimaan opinnäytetyön tutkimusongelmia.</p> <p>Tutkimuksessa saatiin selville, että lapsen hengellisen kasvun tukeminen päiväkodissa liittyy vahvasti seurakunnan kanssa tehtävään yhteistyöhön. Lapset tutustutetaan uskontonsa perinteisiin kirkkovuoden juhlien kautta. Käytännössä hengelliseen kasvuun liittyvät kysymykset tuodaan esille päiväkodissa leikin, tarinoiden ja keskustelun kautta. Päiväkodit kokivat, että seurakunta on uskontokasvatuksen ammattilainen, ja antaa näin tukea päiväkodin uskontokasvatukseen yhteistyön kautta. Tärkeimpänä yhteistyön muotona pidettiin päiväkodin ja seurakunnan vierailuja toistensa luona. Haastatteluissa selvisi, että yhteistyö on ollut toimivaa, mutta myös kehittämisehdotuksia nousi esiin. Päiväkotien kehitystarpeet liittyivät käytännön ongelmiin kuten kuljetuksiin ja vierailuihin, kun taas seurakunta toi esille mentoiminnin mahdollisuuden osana yhteistyön kehittämistä.</p>		

Asiasanat Haastattelu, hengellinen kasvu, kirkko, kristillinen kasvatusta, päivähoito, päiväkotit, seurakunta, uskontokasvatusta, varhaiskasvatusta, yhteistyö.

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date March 2017	Author Joni Pykälämaa
Degree programme Bachelor of Humanities, Community Educator		
Name of thesis SUPPORTING CHILD'S SPIRITUAL GROWTH IN KINDERGARTEN		
Instructor Ed.D Reetta Leppälä	Pages 40+2	
Supervisor Day Care Centre Director Kerttu Katajala, city of Ylivieska		
<p>The purpose of this thesis was to find out how child's spiritual education is supported in kindergartens in collaboration with the local parish in Ylivieska. At the same time the purpose of this thesis was to find out how the collaboration between the kindergartens and the parish could be improved. The thesis is qualitative in nature and the study results were received through themed interviews. Two kindergarten teachers from two different kindergartens and one representative from the parish were interviewed for this thesis. The thesis is based heavily on the National Curriculum Guidelines on ECEC (2005). The interview questions for this thesis were based on and created by using that document as a guideline. The research problems are also approached by using the document.</p> <p>The study showed that cooperation between kindergartens and parish is important in supporting child's spiritual education. Children are introduced to traditions of religion through Christian calendar year. Children's questions about spirituality are taken into account via play, stories and conversation. The kindergartens felt that the parish is professional on the field of spirituality and that professionalism also supports kindergartens nursery education. The most important form of collaboration was mentioned to be the visits between the kindergartens and the parish. The interviews showed that both kindergartens and the parish feel that the collaboration has been successful but could be improved. Kindergartens' needs of improvement consisted of improving practical things like transportation while the parish brought up the possibility of including mentoring as part of improving the cooperation.</p>		

<p>Key words Christian upbringing, church, collaboration, daycare, early childhood education, interview, kindergarten, nursery education, parish, religious education, spiritual growth.</p>

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

YK:n Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan jokaista alle 18-vuotiasta kutsutaan lapseksi. Myös Suomi on allekirjoittanut Lasten oikeuksien sopimuksen ja on velvoitettu pitämään kiinni sen linjaamista periaatteista. (UNICEF 1989.) Koska tässä opinnäytetyössä tarkastellaan päiväkotikäisen lapsen hengellisyyden tukemista, termillä lapsi tarkoitetaan päiväkotikäistä lasta, ellei asiayhteydessä ole toisin mainittu. Päivähoitoikäiset lapset ovat pääsääntöisesti iältään 8kk-6 vuotta vanhoja (Terve.fi).

Uskontokasvatus on päivähoidoissa tapahtuvaa lakisääteistä kasvatusta, jonka sisältöä ohjaavat Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Uskontokasvatus on päivähoidossa kasvatushenkilökunnan vastuulla, ja se on riippumatonta kasvattajan omasta vakaumuksesta. Uskontokasvatukseen liittyy myös myönteinen huomio ja kunnioitus muita uskontoja kohtaan. Keskustelu lasten vanhempien kanssa uskontokasvatuksen sisällöstä on myös osa päivähoidon uskontokasvatuksen toteuttamista. Uskontokasvatuksen tarkoituksena on tutustuttaa lapsi omaan uskontoonsa, sen perinteisiin ja antaa eväitä kunnioittaa toisella tavalla uskovia lapsia. (Päivähoidon uskontokasvatus 2011.)

Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksesta puhuttaessa ilmentyy usein kolme termiä – uskontokasvatus, kristillinen kasvatus ja kastekasvatus. Uskontokasvatus tarkoittaa yhteiskunnan tarjoamaa kasvatusta, johon liittyy kulttuurisen, uskonnollisen ja katsomuksellisen yleissivistyksen tarjoaminen. Kristillinen kasvatus ja kastekasvatus perustuvat molemmat kristinuskon perusteisiin. Kodin ja seurakunnan tehtävänä on huolehtia lapsen kristillisestä kasvatuksesta. Vaikka uskontokasvatuksen tarkoituksena onkin antaa lapselle yleiskuva uskonnoista, on sen tarkoituksena myös tukea lapsen omaa henkilökohtaista hengellistä kasvua. (Petäjä 2008, 122.) Tässä opinnäytetyössä puhuttaessa hengellisyydestä ja uskonnosta tarkoitetaan ja viitataan niillä pääasiassa kristilliseen ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon edustamaan hengellisyyteen ja uskoon.

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 LAPSEN HENGELLISYYS	4
2.1 Alle kouluikäisen lapsen hengellisyys.....	4
2.2 Lapsen uskonnollisen kehityksen vaiheista.....	6
2.3 Kodin ja ammattikasvattajien osa lapsen hengellisyydessä	8
3 USKONTOKASVATUS PÄIVÄKODISSA	10
3.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päiväkodin uskontokasvatuksen näkökulmasta	10
3.2 Uskontokasvatus ja lapsen hengellisyyden tukeminen päiväkodissa.....	13
3.3 Päiväkodin ja seurakunnan yhteistyö.....	15
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
4.1 Tutkimusongelmat.....	18
4.2 Tutkimusmenetelmä ja tutkimustulosten analysointi	20
4.3 Tutkimuksen käytännön toteutus ja luotettavuus	21
5 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	24
5.1 Miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa?	24
5.2 Päiväkotien ja seurakunnan yhteistyö.....	27
5.3 Yhteistyön kehittäminen	29
5.4 Johtopäätökset	31
6 POHDINTA	35
LÄHTEET	38

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset seurakuntaan.
Liite 2. Haastattelukysymykset päiväkodeille.

TAULUKOT JA KUVIOT

TAULUKKO 1. Lapsuuteen liittyvät kehitysvaiheet Piagetin ja Fowlerin mukaan	7
KUVIO 1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 mukaiset toisiinsa liittyvät laaja-alaiset osaamisalueet.....	13

1 JOHDANTO

Hengellisten asioiden pohtiminen on luonnollista lapsille. Lapsi kohtaa hengellisyyteen liittyviä asioita joka puolella: arjen toimintaympäristöissä, kotonaan, käsitellessään omia tunteitaan ja itsessään jo tutustuessaan Suomen kulttuuriin. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että lapsen hengellisyys osataan ottaa huomioon myös osana päiväkodin varhaiskasvatusta. Miten tämä käytännössä tapahtuu? Miten päiväkodit tukevat lapsen hengellistä kasvua? Mitkä asiat vaikuttavat siihen? Mikä on seurakunnan rooli osana tätä kaikkea?

Opinnäytetyön tavoitteena oli haastatteluiden kautta selvittää, miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodeissa varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen avulla Ylivieskassa. Samalla pyrittiin selvittämään, mikä on paikallisen seurakunnan rooli osana uskontokasvatusta ja lapsen hengellisen kasvun tukemista päiväkodeissa, ja miten mahdollisesti seurakunnan ja päiväkotien yhteistyötä voitaisiin kehittää. Tarkoituksena oli, että opinnäytetyö jää päiväkodeille asiakirjaksi, jonka avulla pystytään arvioimaan uskontokasvatuksen toteutumista ja mahdollisesti kehittämään yhteistyötä seurakunnan kanssa. Opinnäytetyötä varten haastateltiin kahta lastentarhanopettajaa, jotka molemmat ovat olleet eri päiväkodeista sekä seurakunnan lapsityön edustajaa. Hankkeistajan pyynnön mukaan opinnäytetyön tutkimus perustuu vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Haastattelukysymykset opinnäytetyötä varten luotiin juuri tuon asiakirjan pohjalta.

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistuivat 2016 ja varhaiskasvatusta tekevien tahojen tulee ottaa uusien perusteiden mukaiset paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat käyttöön viimeistään 1.8.2017 alkaen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Koska opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten uskontokasvatusta ja lapsen hengellisen kasvun tukemista päiväkodeissa on toteutettu, oli luonnollista lähteä tutkimaan asiaa sen kautta, miten työtä on tehty vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta

uusien perusteiden ollessa vasta tulossa käyttöön. Koska opinnäytetyön tutkimus ja siitä nousseet kehitysideat ovat tulevaisuuteen suuntaavia, on tutkimustuloksia ja johtopäätöksiä analysoidessa käytetty myös uudistuneita vuoden 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita tärkeänä lähteenä.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa luodaan teoriapohja tutkimukselle. Tarkastelussa on kaksi isoa tutkimukseen liittyvää aihekokonaisuutta: lapsen hengellisyys ja uskontokasvatus päiväkodissa. Tutkimuksen toteutus-luvussa perehdytään tarkemmin tutkimuksen käytännön toteutukseen ja aineiston analysointiperiaatteeseen. Tutkimustulokset ja johtopäätökset-luvussa on esitelty haastatteluista esiin nousseet teemat ja niiden pohjalta syntyneet kehitysideat päiväkotien ja seurakunnan yhteistyön kehittämiseksi. Opinnäytetyön lopussa pohdin tutkimuksen onnistumista kokonaisuudessaan ja siitä esiin nousseita aiheita omasta näkökulmastani.

Sekä vuoden 2005 että 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet linjaavat, kuinka varhaiskasvatuksen sisällön jatkuva arvioiminen ja kehittäminen ovat osa toiminnan laadun kehittämistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 45; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 60). Kirkon varhaiskasvatussuunnitelman yhtenä kehittämistavoitteena on kunta-kohtaisen yhteistyön monipuolistaminen kunnan varhaiskasvatuksen ja seurakunnan välillä (Lapsi on osallinen 2008, 45). Näiden asioiden kautta tarkentuu tämän opinnäytetyön tutkimuksen tärkeys. Tutkimus tarjoaa sekä päiväkodeille että seurakunnalle ikkunan tarkastella, miten lasten hengellistä kasvua tuetaan tänä päivänä päiväkodeissa, ja tämän tarkastelun kautta arvioida ja kehittää omaa toimintaansa. Päiväkotien ollessa muutoksessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita myöten, myös päiväkotien yhteistyö seurakunnan kanssa on muuttumassa. Tutkimus tarjoaa yhteistyötahoille mahdollisuuden tarkastella yhteisen työn toteutumista ja sen mahdollista kehittämistä.

Ajatus opinnäytetyön aiheesta syntyi ollessani työharjoittelussa päiväkodissa. Tarkasteltuani toimintaa päiväkodin arjessa, huomioni kiinnittyi monesti lapsen hengellistä kasvua koskeviin asioihin ja elementteihin. Huomioideni pohjalta aloin kehitellä ideaa tutkimuksesta, jonka

avulla pystyisi selvittämään, miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa. Saatuani myönteistä palautetta aiheesta keskusteltuani siitä työtovereiden kanssa, kehitin ideaa opinnäytetyön tutkimuksesta pidemmälle. Lopulta esitin aiheen hankkeistajalle kysyen lupaa tutkimuksen toteuttamiselle. Opinnäytetyön on hankkeistanut Ylivieskan kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Yhdessä työelämänohjaajan kanssa olemme miettineet ja sopineet, miten opinnäytetyö toteutetaan ja minkälaisien näkökulmien kautta varsinaisia tutkimusongelmia lähdeään tarkastelemaan. Yhteydenpitoa on käyty pääsääntöisesti tapaamisten, sähköpostien ja puheluiden kautta.

2 LAPSEN HENGELLISYYS

Tämän luvun tarkoituksena on tehdä katsaus siihen, mitä on lapsen hengellisyys. Ensimmäisessä kappaleessa syvennyttään tarkemmin siihen, mitä on lapsen hengellisyys ja minkälaiset asiat vaikuttavat siihen. Toisessa alaluvussa paneudutaan lapsen uskonnollisen kehityksen vaiheisiin ja sitä koskeviin keskeisiin kehitysteorioihin. Kolmannessa ja viimeisessä alaluvussa puolestaan tarkastellaan sitä, minkälainen vaikutus kodilla, perheellä ja ammattikasvattajilla on lapsen hengellisyyteen.

2.1 Alle kouluikäisen lapsen hengellisyys

Lapsen hengellisyys on ihmettelyä, tutkimista, ihailua ja leikkimistä. Hengellisyys on erottamaton osa lapsen kokonaisvaltaista elämistä ja kehitystä. Lapsen hengellisyys kasvaa tilanteissa, joissa hän saa olla turvallisesti vuorovaikutuksessa sekä aikuisten että ikätoveriensä kanssa. Kokemuksellisuus, aistien käyttö ja tunnekokemukset ovat lapsen tapa oppia ja elää omaa hengellisyyttään. Jokainen lapsi on oma aito itsensä ja oppii tutkimaan hengellisyyttään omaan tahtiinsa. Kasvuympäristö, lapsen oma persoona ja vuorovaikutus muiden kanssa ovat vahvasti yhteydessä siihen ryhtiin, jolla lapsi tutkii hengellisyyttään. Koska lapsi rakentaa oman uskonnollisen maailmankäsityksensä hiljalleen, lapselle täytyy antaa mahdollisuus kohdata hengellisyyteen liittyviä asioita ja pohtia itse uskontoa kokonaisuutena. Lapsen hengellisiin kysymyksiin vastaaminen ja kunnioittava vuorovaikutus antavat lapselle mahdollisuuden tutkia hengellisyyttä omien tunteidensa ja ajatustensa kautta. Elämyksellisyyden lisäksi lapsi tarvitsee tietoa oman uskontonsa sisällöstä ja tavoista. Raamatun kertomusten kautta lapsi oppii ymmärtämään paremmin itseään ihmisenä Jumalan maailmassa. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 10-12.)

Herkkyys hengellisille asioille on luontaista lapsille. Lapsi ihmettelee hengellisyyteen liittyviä kysymyksiä jokapäiväisessä toimintaympäristössään. Hengellisyydelle herkistäviä tilanteita

voivat olla arjen tilanteet, tunteet ja toiminnalliset kokemukset. Myös erityiset tilanteet, joihin liittyy vahvasti hengellisesti latautuneita elementtejä kuten jumalanpalvelukset ja erilaiset kristilliset symbolit, herättävät lapsissa ihmetystä. (Lapsi on osallinen 2008, 13-14.)

Pieni lapsi ei osaa vielä kuvata, millainen Jumala on. Kolme-neljävuotiaan näkökulmasta Jumala on ihmisen kaltainen ja näköinen. Lapsi näkee Jumalan vanhana, suurena, voimakkaana ja ihmisen näköisenä. Lapsi liittää omaan jumalakuvaansa sellaisia asioita kokemusmaailmaansa, jotka ovat olleet hänen mielestään suuria ja majesteettisia. Lapsella saa olla oma kuvansa Jumalasta, sillä jos aikuinen määrää, millainen jumalakuva tulee olla, lapsen voi olla vaikea löytää, miksi Jumala on hänen elämässään tärkeä. Lapselle on hyvä kertoa Jumalan ja Jeesuksen teoista, koska niiden kautta lapsi pystyy rakentamaan omaa kuvaansa Jumalasta. (Kinnunen 2011, 23-25.)

Lapsi käsittelee hengellisyyteen liittyviä asioita leikin ja sen herättämien tunteiden kautta. Läheisen kuoleman kohdatessa lapset saattavat leikkiä esimerkiksi hautajaisia, ja näin käsitellä menetykseen ja suruun liittyvien tunteiden kautta kuoleman merkitystä. Leikin kautta lapsen on helpompi sanoittaa ja käsitellä vaikeasti hahmoteltavia asioita. Leikillä on myös muita hyödyllisiä puolia, sillä sen avulla lapsi pääsee tutustumaan toisiin lapsiin, rentoutumaan ja näkemään arkipäivän asiat uusista näkökulmista. Lapsi tarvitsee sekä ohjattua että vapaata leikkiä sopivassa tasapainossa, sillä näin lapsi pääsee kokeilemaan monia eri tunteita ja rooleja leikeissä, esimerkkinä johtaminen. Leikki tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua huomioiden mukanaan myös hengellisyyden. (Räsänen 2008, 300-301.)

Rukous on myös olennainen osa lapsen hengellisyyttä. Se antaa lapselle mahdollisuuden tuntea, että Jumala on läsnä hänen elämässään. Rukous on myös väline, jonka avulla lapsi pystyy konkreettisesti keskittymään hengellisyyteen ja hiljentyä pohtimaan elämän suuria kysymyksiä. (Jokela 2004, 159-160.) Jos kodin hartauselämä on aktiivista, esimerkiksi iltarukouksen muodossa, oppii lapsi yhdistämään rukouksen osaksi omaa hengellisyyttään. Rukoilu ei ole

lapselle pelkästään hengellinen tilanne, vaan siihen liittyy vahvasti myös lapsen fyysinen olemus. (Vainionpää 2004, 224-226.)

2.2 Lapsen uskonnollisen kehityksen vaiheista

Lapsen jumalakuva alkaa muodostumaan hänen syntymästään asti. Lapsen suhde äitiinsä varhaisessa vaiheessa on erityisarvoisen tärkeä jumalakuvan muodostumisen vuoksi, koska lapsi tämän suhteen kautta oppii tuntemaan ja ymmärtämään rakkauden tunnetta. Lapsi siirtää rakkauden tunteen ja muut positiiviset tunnekokemukset osaksi omaa jumalakuvaansa. (Tamm 1988, 15-17; Kinnunen 2011, 22.) Kokonaisuutena lapsen suhde omiin vanhempiinsa ja huoltajiinsa on myös ensiarvoisen tärkeä osa lapsen kristillisen identiteetin muodostumisessa. Fyysinen kehitys lapsen aivoissa jatkuu koko ajan syntymän jälkeen ja lapsi tarvitsee varhaisen vuorovaikutuksen kokemuksia, jotta osaa myöhemmässä vaiheessa tulkita itse elämää. Identiteetin muodostamisen alkuvaiheessa ei saa kuitenkaan olla pakotusta tai manipulointia, sillä se rikkoo ihmisen subjektiviteetin, joka on keskeinen asia oman maailman- ja jumalakuvan muodostamisessa. (Halme 2010, 25.)

Useat eri tutkijat ovat esittäneet monenlaisia malleja siitä, miten lapsen uskonnollisuus kehittyy. James Fowler, Erik Erikson, Ronald Goldman ja Jean Piaget ovat tunnettuja omista teorioistaan alalta. (Tamm 1988, 41.) Erityisesti Jean Piagetin [1977] ajattelun kehitystä koskeva teoria on ollut lähtökohtana monelle muulle teorialle. Piagetin teoria erottaa yksilön kehityksessä erilaisia vaiheita, joista esioperationaalinen- ja konkreettisten operaatioiden vaihe liittyvät erityisesti lapsuuteen. Vaikka teoriassa esitetyt vaiheet on sidottu ikävuosiin, eivät ne kaikkien kohdalla etene samaan tahtiin, vaan yksilölliset erot voivat olla suuria. (Tamminen 1981, 42-43.) Piagetin [1929] mukaan lapsen uskonnollinen kehitys tapahtuu siis askel kerrallaan. Pienen lapsen osallisuuden tunteet eivät ole pohjimmiltaan uskonnollisia, vaan ympäristöön ja vuorovaikutukseen liittyvät kokemukset liittävät tunteisiin uskonnollisuuden kokemisen. (Tamm 1988, 42.)

James Fowler [1974, 207-219] on uskon kehittymistä koskevassa teoriassaan lähestynyt aihetta kognitiivisesta näkökulmasta. Fowlerin teoriassa lähestytään uskoa ja sen kehitystä siitä näkökulmasta, että uskolla on kaksi puolta: ulkoinen ja sisäinen. Kuusi eri kehitysvaihetta muodostavat yhdessä hierakisen kokonaisuuden. Kehitysvaiheissa paneudutaan uskon rakenteelliseen puoleen, ei sisällölliseen. Vaikka Fowler ei ole esittänyt kehitysvaiheille ikärajoja Piagetin tavoin, voidaan kahden ensimmäisen kehitysvaiheen, intuitiivis-projektiivisen ja myyttis-kirjaimellisen vaiheen, katsoa liittyvän erityisesti lapsuuteen. (Tamminen 1981, 51-53.) Seuraavassa taulukossa on esitetty Fowlerin ja Piagetin lapsuuteen liittyvät kehitysvaiheet ja kuvattu niiden sisältämät pääpiirteet (Taulukko 1.).

Jean Piaget

Kehitysvaihe	Kuvaus
Esioperationaalinen vaihe (ikävuodet 2-7)	Lapsi alkaa käyttämään kieltä ja sanoja osana ajatteluaan. Kyky hahmottaa monimutkaisia mielikuvia kehittyä. Ajattelu on kuitenkin vielä epäjohdonmukaista, eikä lapsi pysty arvioimaan omaa ajatteluaan kriittisesti.
Konkreettisten operaatioiden vaihe (ikävuodet 7-11)	Lapsi alkaa liittämään käsitteitä osaksi laajempia kokonaisuuksia. Ajattelu on johdonmukaisempaa ja asioita pystytään suhteuttamaan toisiinsa. Lapsen on kuitenkin koko ajan liitettävä ajattelunsa konkreettisiin tapahtumiin ja ilmiöihin.

James Fowler

Kehitysvaihe	Kuvaus
Intuitiivis-projektiivinen vaihe	Lapsi näkee Jumalan Luojana ja käsittelee uskontoon liittyviä asioita kokemusten kautta. Tosiasioiden ja mielikuvituksen erottaminen on vaikeaa. Ajattelu ja tunne pyrkivät sulautumaan yhteen.
Myyttis-kirjaimellinen vaihe	Lapsi näkee Jumalan ihmisen kaltaisena. Faktojen ja mielikuvituksen erottaminen kehittyä. Symbolit ymmärretään kirjaimellisesti. Perheen ja tuttujen uskonnollisten auktoriteettien vaikutus vertaisryhmää voimakkaampi.

TAULUKKO 1. Lapsuuteen liittyvät kehitysvaiheet Piagetin ja Fowlerin mukaan (Mukaellen Tamminen 1981, 42-43, 51).

Lapsen kasvaessa myös hänen kuvansa Jumalasta muuttuu. Lapsen ikätason muutokset, aiemmat tunnekokemukset ja kasvuympäristö vaikuttavat siihen, millä tavalla lapsi käsittelee ja ymmärtää Jumalaa sekä muodostaa jumalakuvansa. Esimerkkinä kasvuympäristöstä, vahvasti uskonnollinen kasvuympäristö vaikuttaa eri tavalla lapsen jumalakuvan muodostumiseen kuin maallistunut yhteisö. (Tamm 1988, 27.) Jos uskonto on kodissa esillä aktiivisesti ja näkyvällä tavalla, on lapsella paremmat mahdollisuudet havainnoida sitä ja sen ilmentymistä (Tamminen 1987, 83).

2.3 Kodin ja ammattikasvattajien osa lapsen hengellisyydessä

Lapsuudenkodin uskonnollisuus vaikuttaa paljon lapsen uskonnollisuuteen ja sen kehittymiseen. Kodilla ja vanhemmilla on vaikutusvaltainen asema lapsen uskontokasvatuksessa, koska kotikasvatus on hyvin kokonaisvaltaista ja esimerkkiä antavaa. (Vermasvuori 1987, 15.) Lapsi mieltää vanhempiansa uskon myös osaksi omaa elämäänsä, koska lapsen elämä on niin vahvasti sidoksissa vanhempiinsa (Kinnunen 2011, 22). Kodin turvallinen ilmapiiri tukee lapsen hengellisyyden kehitystä. Lasten ja vanhempien yhteinen tekeminen kotona vahvistaa ilmapiiriä, jossa lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Kodissa harjoitettava uskonnollisuus antaa lapselle mahdollisuuden harjoittaa uskoa myös itsenäisesti. (Kinnunen 1996, 46-49, 63-69.)

Kirkkovuoden juhlien viettäminen kotona on myös tärkeä osa lapsen hengellisyyden tukemista ja sen jatkuvuuden vaalimista. Juuri näiden juhlien ja pyhien kautta lapsi oppii niihin liittyviä tapoja ja tapahtumien merkityksiä. Kristillisen uskon peruskertomusten jatkumo uudelleen ja uudelleen vuosien mittaan rakentaa ja välittää lapselle uskon perusasiat. (Jokela 2004, 161.) Kirkkovuoden juhlien kautta rakentuu myös tradition jatkamisen perinne. Perheessä juhlien ympärille rakentuu perinteitä, joita lapset myöhemmin todennäköisesti jatkavat itse ollessaan perheellisiä. Suomalaisen kulttuurin juhlapyhien vietossa on sekä uskonnollisia että ei-uskonnollisia tapoja, joten uskontoon perustuvien tapojen taustat on hyvä kertoa ja opettaa lapsille, jotta he ymmärtäisivät, mistä todella on kyse. (Kinnunen 2011, 83.)

Ammattikasvattajan ja kasvatettavan suhdetta kutsutaan pedagogiseksi suhteeksi. Tämä asia on olennainen osa lasten hengellisen kasvun tukemista. Vaikka kodilla onkin ensisijainen lapsien kasvatustuu, voivat erilaiset ammattikasvattajat omalla työllään tukea kodin kasvatusta. Pedagoginen suhde on luonteeltaan erilainen kuin lasten suhde huoltajiinsa, sillä se perustuu vapaaehtoisuuteen. Pedagogisessa suhteessa korostuvat lapsen kunnioittaminen kokonaisvaltaisesti ja lapsen kasvun tukeminen parhaalla mahdollisella tavalla. Hengellisen kasvun tukemisen näkökulmasta pedagogisessa suhteessa kasvattajan on tärkeää vuorovaikutuksen kautta tukea ja kunnioittaa lapsen näkemyksiä asioista ja selittää hänelle ympäröivään maailmaan liittyviä ihmetyksen aiheita. (Muhonen & Tirri 2008, 72-81.)

Työskennellessä lapsien kanssa ammattikasvattajan on otettava huomioon monia eri asioita, jotta hän pystyy kohtaamaan lapsen kokonaisvaltaisesti. Lapsen ikätaso on yksi näistä asioista. Alle kolmivuotiaitten lasten kanssa keskustelu eri tunteiden kautta on tärkeää, kun taas hieman vanhempien lasten kanssa korostuu sekä leikin että hiljentymisen tasapaino. Vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä on hengellisen ohjaamisen keskiössä. Jotta kasvattaja pystyy ottamaan lapsen huomioon merkittävällä tavalla, on kuuntelun ja keskustelun oltava tasapainossa keskenään. Jotta kasvattaja pystyisi ymmärtämään paremmin lapsen maailmaa, on hänen tunnettava asiat, jotka ovat lapselle tärkeitä. Näitä asioita ovat esimerkiksi lapsen perhe, ystävät ja lemmikit. Kasvattajan ja lapsen suhde ei ole itsestään selvä, vaan yhteinen luottamus luodaan vuorovaikutuksen ja yhdessä kokemisen kautta. (Kinnunen 2011, 104-105, 111-113.)

3 USKONTOKASVATUS PÄIVÄKODISSA

Tässä luvussa käsitellään, mitä päiväkodin uskontokasvatuksella kokonaisuudessaan tarkoitetaan. Tarkasteltavana ovat aiheet kuten, mihin päiväkodin uskontokasvatus perustuu, miten se tukee lapsen hengellistä kasvua, mitkä ovat sen tavoitteet ja miten päiväkodin uskontokasvatusta toteutetaan käytännössä. Luvussa tarkastellaan myös sitä, millä tavoin päiväkodit ja seurakunta tekevät yhteistyötä lasten hengellisen kasvun tukemiseksi.

3.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päiväkodin uskontokasvatuksen näkökulmasta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on asiakirja, joka on tehty päivähoitolain pohjalta. Sen tarkoituksena on olla käytännön soveltamisen asiakirja varhaiskasvatukseen valtakunnallisesti. Tavoitteina asiakirjalla on lisätä henkilökunnan ammatillista osaamista ja tietoutta, edistää lasten omaa osallisuutta varhaiskasvatuksessa ja vanhempien osallisuutta lasten kasvatuksessa sekä kehittää moniammatillista yhteistyötä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7-10.) Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman sisältö jakautuu kuuteen eri orientaatioon. Orientaatioita ovat matemaattinen-, luonnontieteellinen-, historiallis-yhteiskunnallinen-, esteettinen, eettinen- ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Katsomukseen liittyviä orientaatioita näistä ovat eettinen- ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Orientaatioiden tarkoituksena on, että lapsi pystyy vähitellen perehtymään ja kokemaan monipuolisesti maailmaa ja elämän eri osa-alueita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26-27.)

Uskonnollis-katsomuksellisen orientaation tarkoituksena on, että lapsi pääsee tutustumaan oman uskontonsa tai katsomuksena perinteisiin ja tapoihin. Uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt ovat tämän kokonaisuuden keskeisimpiä asioita. Orientaation kautta pyritään siihen, että lapsi saisi mahdollisuuden ihmetellä ja kysyä hengellisyyteen liittyvistä asioita

ja hiljentyä niiden äärelle. Lapsilla on kykyä aistia symbolista ja sanatonta maailmaa, ja tämän orientaation kautta sitä pyritään tukemaan ja kunnioittamaan. Lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitaan yhdessä vanhempien kanssa, miten uskonnollis-katsomuksellisen orientaation sisältö toteutuu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 29.) Kuten muutkaan orientaatiot, uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio ei ole erillinen oppiaine, vaan se on osa-alue, jota tuetaan yhdessä muiden lapsen elämänalueiden kanssa. Tämän orientaation sisältö lähtee itse lapsen elämäntilanteista ja tarpeista. Lähestymistapa tätä orientaatiota kohden varhaiskasvatuksessa on avara ja ymmärtäväinen, koska ulkopuolelle on halettu jättää aikuisten maailmaan liittyvät opilliset erimielisyydet ja näkökannat. (Petäjä 2008, 124.)

Varhaiskasvatuksessa uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio on myös kulttuurikasvatusta. Tutustumalla oman uskonnon perinteisiin ja tapoihin lapsi tutustuu samalla suomalaiseen kulttuuriin, joka on vahvasti sidoksissa uskontoon. Tutustuttamalla tällä tavoin suomalaiseen kulttuuriin varhaiskasvatus antaa myös pohjan lapselle tarkastella uskontoa ilmiönä. Ensimmäisistä uskonnollis-katsomuksellisen orientaation tavoitteet eivät ole tiedollisia, vaan niihin on sidottu vahvasti henkisen kasvun, elämisen, erilaisuuden kohtaamisen elementtejä. Päiväkodin uskontokasvatuksen tarkoituksena ei ole uskon saavuttaminen, vaan uskontojen kautta ja avulla kasvaminen. Päiväkodin uskontokasvatus ei ole siis uskonnon harjoittamista. (Pellikka 2016, 154-155.)

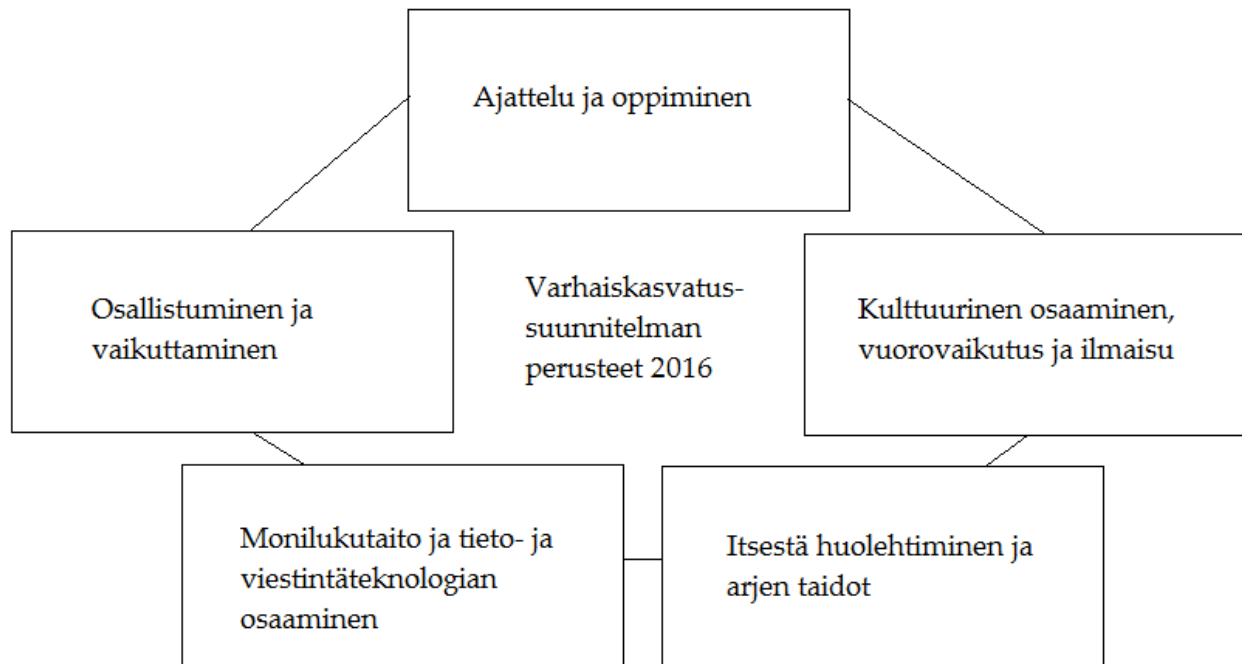
Eettisen orientaation sisältöön kuuluvat arvo- ja normimaailman kysymykset. Pohdinnat hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä, ovat läsnä lapsen arjessa joka päivä. Eettisen orientaation kautta varhaiskasvatus pyrkii tarjoamaan lapselle mahdollisuuden käsitellä ja pohtia elämän eteen tuomien asioiden ja valintojen mukanaan tuomia tunteita. Tämän orientaation kautta on tarkoitus myös tarkastella oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa, toisten kunnioittamista ja vapautteen liittyviä kysymyksiä luonnollisesti arjen tilanteissa. Varhaiskasvatussuunnitelma muistuttaa, että myös pelko, ahdistus ja ikävä ovat luonnollisia tunteita, joita varhaiskasvatuksen

yhteydessä käsitellään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28-29.) Eettisen orientaation sisältö ja sen esittämät kysymykset ovat osittain myös uskonnollisia kysymyksiä. Etikkaan liittyviä kysymyksiä käsiteltäessä on tärkeää ottaa huomioon lapsen kehitystaso. (Halme 2010, 16.)

Suomi on viime vuosikymmenten aikana muuttunut huomattavasti yhteiskunnallisella tasolla monikulttuurisemmaksi. Tämä asia on otettu huomioon myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Vaikka päiväkodin uskontokasvatus on luonteeltaan yleiskristillistä, ei sen tavoitteena ole uskonnolliseen vakaumukseen ohjaaminen, vaan tiedon välittäminen uskonnoista ja kulttuuriperinnön tuntemisen vahvistaminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uskonnollis-katsomukselliseen orientaatioon liittyy myös se, että lapset tutustutetaan myös muihin lähellä olevien uskontojen ja katsomusten tapoihin. Suunnitelmallisuudessa korostuu lapsikohtaisten sisältöjen sopiminen huoltajien kanssa. (Kallioniemi 2005, 20-23.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päivitettiin vuonna 2016 vuoden 2005 versiosta, ja ne tullaan antamaan kunnille normina vuonna 2017 (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2015). Perusteiden mukaiset paikalliset suunnitelmat on otettava käyttöön 1.8.2017 mennessä (Opetushallitus 2016). Uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei ole enää vuoden 2005 tapaan erilaisia orientaatioita, vaan niiden sisältö on muutettu dokumentissa viiteen toisiinsa liittyvään laaja-alaiseen osaamisalueeseen (Kuvio 1). Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa sanotaan, että päiväkodin varhaiskasvatuksen tulee olla uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitoutumatonta, mutta silti se korostaa, kuinka lapsia täytyy rohkaista tutustumaan sekä omaan että muihin kulttuureihin. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lasten ajatteluun ja oppimiseen liittyviä taitoja sekä edistää vuorovaikutustaitoja kohtaamaan muita katsomuksellisesti monialaisessa maailmassa. Koska toimiva vuorovaikutus muiden kanssa vaatii oman kulttuuri- ja katsomustaustansa ymmärtämistä, tulee varhaiskasvatuksen edistää lapsen omaa kulttuurillista osaamista. Ryhmissä tutustutaan yhdessä kaikkiin ryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin. Lapsia ohjataan hyviin tapoihin, suvaitsevaisuuteen ja

kykyyn asettua toisen asemaan. Leikit ja juhlat ovat esimerkkejä tilanteista, joissa lapsen kulttuurillista osaamista voidaan tukea. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on myös kannustaa lapsia kohtaamaan moninainen ympäristö positiivisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 16, 22-23, 43-44.)

KUVIO 1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 mukaiset toisiinsa liittyvät laaja-alaiset osaamisalueet.

3.2 Uskontokasvatus ja lapsen hengellisyyden tukeminen päiväkodissa

Päiväkodin uskontokasvatus on tärkeää lapsen kehityksen ja oikeuksien kannalta, koska näin lapselle annetaan mahdollisuus tutustua erilaisiin tapoihin tulkita maailmaa (Päivähoidon uskontokasvatus 2011). Tärkeys korostuu myös siinä, että uskontokasvatuksen tarkoituksena on edistää lapsen tasapainosta kasvua ja kehitystä. Elämän monet perusasiat liittyvät vahvasti ja välttämättömästi uskontoon, ja näin päiväkodin uskontokasvatuksen tarkoituksena on selittää ja pohtia lasten kanssa yhdessä näitä kysymyksiä. Päiväkodin uskontokasvatuksessa korostuu

myös kasvatuksellinen vuorovaikutus sekä lasten että lasten perheiden ja muiden päiväkodin yhteistyötahojen kanssa. (Halme 2010, 11-13.)

Uskonnollis-katsomuksellisen orientaation mukaan lapsella on oikeus tutustua oman uskontonsa perinteisiin ja tapoihin. Lapselle ei ole asetettu mitään oppimistavoitteita, vaan hengellisyyttä ja mahdollisuutta tutustua omaan uskontoon tuetaan leikin, elämyksen, musiikin, liikunnan ja kokemisen avulla. (Petäjä 2008, 124.) Uskonto ei ole lapselle pelkästään käsite, joka avautuu kognitiivisesti, vaan se pitää avata lapselle myös elämyksellisesti. Uskontokasvatuksen tarkoituksena on auttaa lasta ymmärtämään, että elämää ei pysty aina selvittämään järjen ja tiedon avulla, vaan siihen liittyy myös paljon tuntematonta ja yliluonnollista. Jos uskontokasvatus jää uskonnollis-katsomuksellisen orientaation kautta vain yhteiskunnan ja kulttuurin tarkasteluksi, ei päiväkodin uskontokasvatus ole saavuttanut päämääräänsä. (Pellikka 2016, 156.)

Vuoden 2005 valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman uskonnollis-katsomuksellisessa orientaatiossa sanotaan, kuinka lapsella tulisi olla mahdollisuus kysyä hengellisyyteen liittyviä kysymyksiä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26-27). Asiakirjassa ei kuitenkaan mainita yksityiskohtaisesti, millaiset kysymykset kuuluvat kyseisen orientaation piiriin. Uskonnolliset ja hengellisyyteen liittyvät kysymykset ovat ihmisenä olemisen peruskysymyksiä. Tällaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi elämä ja kuolema, hyvä ja paha, kaiken alku ja ikuisuus, Jumala, käsitys muista ihmisistä ja luonnosta, elämän tarkoitus sekä uskonnon rituaalit, symbolit ja tavat. Asiat kuten läheisen kuolema tai uusi perheenjäsen herkistävät lapsia näiden kysymysten äärelle. (Halme 2010, 17-18.) Lapsien hengellisyyteen liittyvät kysymykset ovat keskeinen osa päiväkodin uskontokasvatusta. Kyselemällä ja keskustelemalla lapsi rakentaa pohjaa omalle elämälleen ja näkemyksilleen. Hengellisyyteen liittyvien kysymysten käsittely päiväkodin uskontokasvatuksen kautta tarjoaa lapselle mahdollisuuden pohtia elämään liittyviä tärkeitä kysymyksiä turvallisesti aikuisten kanssa. (Pellikka 2016, 156-157.)

Päiväkodin uskonnolliseen kasvatukseen liittyvät ennalta suunnitellut tuokiot ja spontaanisti tapahtuvat vuorovaikutustilanteet. Tuokiot liitetään usein ajankohtaisiin kirkkovuoden aiheisiin ja juhliin, ja niiden kautta tarkastellaan uskonnon perusasioita. Päiväkodin uskontokasvatus ei liity kuitenkaan pelkästään näihin tuokioihin, vaan on olennainen osa päiväkodin arjen elämää. (Päiväkodin uskonnollinen kasvatus 1983, 10-13.) Päiväkodin uskontokasvatuksen tulisi ottaa lapsi huomioon kokonaisuutena. Tämän vuoksi uskontokasvatusta suunniteltaessa ja toteutettaessa voidaan tehdä hyvin monenlaisia pedagogisia ratkaisuja. (Pellikka 2016, 155-156.)

Lapsi oppii hengellisyyteen liittyvistä asioista elämyksellisen vuorovaikutuksen kautta. Tämän vuoksi sadut ovat tärkeä väline osana käytännön uskontokasvatusta. Satujen kautta pystytään lähestymään lapsille ymmärrettävällä tavalla kristinuskon moraaliin liittyviä aiheita kuten suvaitsevaisuus. Koska Raamattu muodostaa länsimaisen kulttuurin arvojen pohjan, on raamatunkertomusten tunteminen ja opettaminen tärkeää ympäröivän kulttuurin ymmärtämiseksi. (Ylönen & Luumi 2002, 9.) Myös musiikkia voidaan käyttää osana uskontokasvatusta, koska se vaikuttaa lapsen tasapainoiseen ja kokonaisvaltaiseen persoonan kehitykseen. Musiikkihetkiin lasten kanssa voi yhdistää draamaa, laulamista, soittamista ja liikuntaa täydentämään kokonaisuutta. (Paasolainen 2004, 183-186.)

3.3 Päiväkodin ja seurakunnan yhteistyö

Paikallinen seurakunta on yksi päiväkodin tärkeimmistä yhteistyökumppaneista. Seurakunnan ja sen työntekijöiden tehtävänä on kouluttaa ja tukea päiväkodin uskontokasvatusta tekeviä henkilöitä. Uskontokasvatus ja lapsen hengellisyyden tukeminen eivät kuitenkaan ole pelkästään seurakunnan vastuulla, vaan päiväkotijärjestelmä ja seurakunta tekevät työtä yhdessä. (Petäjä 2008, 124.) Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta avautuu seurakunnan rooli osana päiväkodin uskontokasvatusta, joka voi olla tuen antamista uskontokasvatukseen tai erilaisten materiaalien välittämistä. (Halme 2010, 40.)

Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirjan mukaan seurakunnilla on oma osuutensa osana yhteiskunnan varhaiskasvatuksen toteuttamista ja suunnittelua. Yhteistyö yhteiskunnan varhaiskasvatuksen kanssa perustuu vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja erityisesti sen katsomukseen liittyviin orientaatioihin – eettiseen ja uskonnollis-katso-mukselliseen orientaatioon. Yhteistyön osa-alueita ovat varhaiskasvatuksen kunnallinen ke-hittäminen, toiminnallinen yhteistyö ja varhaiskasvatuksessa työskentelevien henkilöiden oh-jaaminen. Osallistamalla kuntakohtaiseen ja yksikkökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitel-mien työstämiseen seurakunnat pystyvät tukemaan päivähoitoyksiköiden uskonnollis-katso-mukselliseen orientaatioon liittyvää pohdintaa. (Lapsi on osallinen 2008, 16.)

Yhteyksien vahvistaminen yhteiskunnan varhaiskasvatuksen kanssa ja varhaiskasvatuksen kehittäminen päivähoitossa ovat myös esillä kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissasiakir-jassa. Asiakirja painottaa, kuinka Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden kasvatuserä-jään sitoutuminen, yhteistyön ja verkostoitumisen monipuolistaminen sekä tuen antaminen uskontokasvatuksen toteuttamiseksi ovat kehittämistoiminnan päätavoitteita. Keskeisiksi ke-hityskysymyksiksi asiakirja nostaa, miten lapsen kokonaisvaltaisuus otetaan huomioon us-kontokasvatuksessa ja sen käytännön toteutuksessa, miten edistää yhteistyötä lapsen vanhem-pien kanssa ja kuinka luoda lapselle mahdollisuus ihmetellä pyhää varhaiskasvatusympäris-tössä ja arjessa. (Lapsi on osallinen 2008, 43-44.)

Seurakunnan ja päiväkotien yhdessä sopimat hartaudet ja jumalanpalvelukset ovat osa yhteis-työtä. Osapuolten tulee sopia etukäteen tällaisesta yhteistyöstä ja päiväkodin on varmistettava, ettei kenenkään oikeuksia loukata. (Halme 2010, 40.) Vierailuilla on selkeästi kristillinen si-sältö, ja näin ollen ne ovat uskonnon harjoittamista. Päiväkotien ja seurakunnan välisiä vuoro-vaikutukseen perustuvia yhteistyömuotoja on myös hyödynnetty viime vuosina. Erilaiset täs-mäkoulutukset ja mentorointi ovat esimerkkejä tällaisesta yhteistyöstä. Täsmäkoulutusten tar-koituksena on, että seurakunta tukee päivähoitohenkilöstöä juuri sellaisissa asioissa, joissa he

tarvitsevat tukea kyseisellä hetkellä. Lähtökohtana täsmäkoulutukselle on tasavertainen vuorovaikutussuhde, jonka tarkoituksena on tukea ja suunnitella yhdessä uskontokasvatusta. (Petäjä 2008, 124-126.)

Mentorointi on myös työmuoto, jota on käytetty osana seurakunnan ja päiväkotien välistä yhteistyötä. Vaikka mentorointi pitää hyvin paljon sisällään samoja elementtejä kuin täsmäkoulutus, on prosessi pitkäjänteisempi ja keskittyy vielä enemmän päiväkotien tarpeisiin. Mentoroinnin tarkoituksena on, että seurakunta luo uusia yhteyksiä yhteiskunnan varhaiskasvatukseen ja omalla panoksellaan antaa tukea päivähoidon itsenäiselle uskontokasvatukselle. (Petäjä 2008, 125.) Uskontokasvatuksen mentoreiden tarkoituksena on tukea päiväkotia uskontokasvatukseen liittyvissä kysymyksissä, rohkaista ja auttaa suunnittelussa sekä innostaa ja antaa tukea prosessin eri vaiheissa (Kumppaniksi kulkemaan 2010). Mentori vierailee säännöllisesti päiväkodissa tehden aktiivisesti yhteistyötä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Mentoroinnin tarkoituksena on tukea lapsen kokonaisvaltaista oppimista ja kasvua sillä tavalla, että lapsi saa itse olla mukana keskeisenä toimijana. Uskonto ja uskontokasvatus tulevat lapselle lähemmäksi arkea mentoroinnin kautta tukien näin lapsen arjen hengellisyyttä. (Petäjä 2008, 125-126.)

Yhteistyön tekeminen ja verkostoituminen vaativat panostusta molemmilta osapuolilta. Sujuva yhteistyö ja toiminta vaativat suunnittelua ja selkeää koordinaointia. Tärkeä osa yhteistyötä on se, että jokainen tekijä löytää yhteistyöverkostosta oman roolinsa. Näin monialainen yhteistyö pystyy tukemaan ja edistämään lasten sekä perheiden hyvinvointia. Päiväkodin ei tarvitse aina olla aloitteen tekijä, vaan myös seurakunta voi olla aktiivinen osapuoli. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 27-29.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodeissa yhteistyössä seurakunnan kanssa, ja kuinka päiväkotien ja seurakunnan välistä yhteistyötä voisi mahdollisesti kehittää. Näin ollen opinnäytetyön aihe rajattiin seuraavaan kolmeen tutkimusongelmaan:

1. Miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa?
2. Mikä on seurakunnan rooli ja merkitys osana päiväkodin uskontokasvatusta?
3. Miten seurakunnan ja päiväkodin yhteistyötä lapsen hengellisen kasvun tukemiseksi voitaisiin kehittää?

Luonteeltaan tutkimus on kvalitatiivinen ja aineisto tutkimusta varten hankittiin haastatteluiden avulla. Tutkimuksen pohjana on käytetty vuoden 2005 Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, jonka pohjalta luotiin tutkimusongelmat ja haastattelukysymykset. Kohderyhmä valittiin sillä perusteella, että vastauksista saisi tarkoituksenmukaisen kokonaiskuvan tutkimuksen aiheesta. Tutkimusaineiston analysointimenetelmänä käytettiin teemoittelua.

4.1 Tutkimusongelmat

Ensimmäisen tutkimusongelman kautta oli tarkoituksena selvittää, **miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa**. Kokonaisuudessaan tämä tutkimusongelma perustuu sille, kuinka vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritetään lapsella olevan oikeus saada tutustua omaan uskontoonsa päivähoitossa ja kuinka asiasta tulee sopia lapsen vanhempien kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 29). Haastattelukysymysten kautta pyrittiin siis selvittämään, miten lapsen hengellisen kasvun tukeminen näkyy, to-

teutuu, ja kuinka sitä toteutetaan sekä päiväkodin käytännöissä että arjessa. Tutkimusongelmaa lähestyttäessä haluttiin myös ottaa selvää, kuinka lapsen ikä vaikuttaa hengellisen kasvun tukemiseen ja miten yhteistyötä lapsen perheen kanssa tehdään asian yhteydessä. Vertailemalla ja yhdistämällä haastatteluista saatuja vastauksia pystyttäisiin luomaan ajankohtainen kokonaiskuva siitä, miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan ja uskontokasvatusta toteutetaan päiväkodeissa.

Opinnäytetyön toisen tutkimusongelman tarkoituksena oli haastattelukysymysten kautta tarkentaa ja selvittää, **mikä on seurakunnan rooli osana päivähoidon uskontokasvatusta ja millaista yhteistyötä päiväkotit ja seurakunta käytännössä tekevät**. Pohjana tällä tutkimusongelmalle on, kuinka vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittävät seurakunnan olevan yksi varhaiskasvatuksen keskeisimmistä yhteistyökumppaneista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 10). Seurakunnan roolin kartoittaminen osana päivähoiton uskontokasvatuksen kokonaiskuvaa olisi tärkeää yhteistyön tärkeyden ymmärtämisen kannalta. Perehtymällä siihen, millaista yhteistyötä tahot tekevät ja ovat tehneet keskenään, pystytään mahdollisesti tarkentamaan, mikä on yhteistyön merkitys lapsen hengellisyyden tukemisen kannalta. Ottamalla ylös molempien osapuolien mielipiteet yhteistyöstä, ajatuksia voitaisiin vertailla keskenään ja pyrkiä näin löytämään toimivia tai huonoja työmuotoja ja niiden pohjalta pohtia mahdollisia muutoksia.

Kolmanteen eli viimeiseen tutkimusongelmaan liittyy erityisesti se, **miten päiväkotien ja seurakunnan välistä yhteistä työtä voitaisiin kehittää**. Kysymykset, kuten, miten tahojen välinen yhteistyö on toiminut, mitkä ovat yhteistyön heikkoudet ja vahvuudet, ja millaisia toiveita taholla olisi yhteistyön parantamisen kannalta, ovat tämän tutkimusongelman ytimessä. Tutkimusongelma pohjautuu vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden määrittämiselle, kuinka varhaiskasvatuksen kehittäminen on osa kuntakohtaista varhaiskasvatuksen suunnittelua (Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet 2005, 44-45). Tutkimustuloksia vertailemalla pystyttäisiin mahdollisesti löytämään yhteisiä toiveita yhteistyön kehittämiseksi tai

ongelmakohtia, jotka pitäisi ratkaista. Tunnistamalla toistensa tarpeet ja toiveet sekä päiväkodit että seurakunta voisivat neuvotella ja sopia mahdollisista muutoksista, jotta yhteistyö olisi sujuvampaa ja merkityksellisempää lapsen hengellisen kasvun tukemisen kannalta.

4.2 Tutkimusmenetelmä ja tutkimustulosten analysointi

Opinnäytetyön tutkimus vastaa luonteeltaan laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Tunusomaista laadulliselle tutkimukselle on aineiston kerääminen haastattelujen avulla ja pyrkimys selittää tutkittavan aiheen kokonaiskuva ja yhtenäisyyksiä haastatteluaineiston analysoinnin avulla (Alasuutari 2011, 32-40). Tutkimuksen aineisto tätä opinnäytetyötä varten hankittiin yksilöhaastatteluiden avulla. Haastateltavana oli kaksi lastentarhanopettajaa, jotka molemmat olivat eri päiväkodeista sekä seurakunnan edustaja. Kohderyhmän valinnassa on oleellista se, että haastattelujen määrän kautta saadaan tarpeeksi tietoa aiheesta ja sen vuoksi päädyin esittämään kohderyhmään. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 58.) Vaikka kohderyhmä onkin pieni, uskoin saavani haastatteluiden kautta tarvittavat tiedot tutkimusta varten.

Haastattelumuotona tutkimusta tehdessä käytettiin teemahaastattelua. Suuret teemakokonaisuudet muodostuivat tutkimuksen tutkimusongelmien mukaan, ja kyseiset kokonaisuudet oli jaettu haastattelua varten avoimiin kysymyksiin, joiden avulla haastattelua voitiin viedä eteenpäin ja tarpeen tullen esittää tarkentavia kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-49, 58-59.) Haastatteluissa käytettyjen haastattelurunkojen painotukset päiväkotien ja seurakunnan välillä olivat hieman erilaiset tarkoituksenmukaisten ja luotettavien vastausten saamiseksi. Päiväkotien lastentarhanopettajille on loogisesti enemmän tietoa päiväkodin arjesta kuin seurakunnalla, joten oli luonnollista kysyä heiltä enemmän päiväkodin arkeen liittyvistä kysymyksistä. (LIITE 1 & LIITE 2.)

Tutkimustulosten analysointitapana tässä tutkimuksessa on käytetty teemoittelua. Analyysimenetelmänä teemoittelussa tutkimusaineisto ryhmitellään suuremmiksi teemoiksi johtopäätösten löytämiseksi. Valitsin analyysitavaksi kyseisen menetelmän, sillä se tarjoaa mallin esittää ja vertailla haastattelutuloksia toisiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-107.) Konkreettisesti analysointivaiheessa erottelin teemat toisistaan värikoodeilla tekstimuotoon kirjoitetuista haastatteluista, jotta eri teemat olisi helpompi tunnistaa ja yhdistää raportointia varten. Tutkimustulosten raportointivaiheen jälkeisessä johtopäätökset-luvussa on vertailtu keskenään haastatteluista saatuja tuloksia, jotta niiden pohjalta pystyttäisiin löytämään mahdollisia tapoja kehittää päiväkotien ja seurakunnan välistä yhteistyötä. Luvussa käytetään siis tulkintatapaa, jonka tarkoituksena on etsiä ratkaisuja haastatteluista saatujen vastauksien sekä sisä- että ulkopuolelta. (Kananen 2014, 114-116.)

4.3 Tutkimuksen käytännön toteutus ja luotettavuus

Tämän opinnäytetyön tutkimusta tehdessä kiinnitettiin erityistä huomiota tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaviin tekijöihin. Luotettavuuteen vaikuttavat useat eri asiat, kuten suunnitelmallisuus, haastatteluiden toteutus, aineiston käsittely, tutkimustulosten analysointi ja käytettyjen lähteiden luotettavuus (Kananen 2014, 145; Hirsjärvi & Hurme 2001, 185; Tuomi & Sarajärvi 2009, 142). Haastattelun kohderyhmäksi valittiin oman alansa asiantuntija-ammattilaisia, joten heidän edustamiensa vastauksien voidaan katsoa olevan luotettavia tästä näkökulmasta. Tutkimuksen lähtökohdat, tutkimusongelmat ja haastatteluiden toteutus suunniteltiin etukäteen lähdemateriaaleja käyttäen.

Opinnäytetyön teoriaosassa on käytetty luotettavista lähteistä löytyvää materiaalia. Kirjallisten lähteiden kohdalla pyrittiin löytämään teosten uusimpia painoksia, ja internet-lähteitä valikoidessa kiinnitettiin erityisesti huomiota niiden kirjoittajiin ja pysyvyyteen. On tärkeää, että tutkimuksessa käytetyt kysymykset antavat sellaista tietoa, joka on oleellista tutkimuksen kan-

nalta. Näin varmistetaan tutkimuksen validiteetti. (Kananen 2014, 147.) Tämä asia varmistettiin sillä, että kysymykset tehtiin valtakunnallisesti käytössä olevan vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta ja haastatteluissa käytetyt kysymykset tarkistutettiin etukäteen sekä opinnäytetyön ohjaajalla että työelämänohjaajalla. Luotettavien haastattelutulosten saamiseksi haastattelukysymykset toimitettiin haastateltaville etukäteen. Haastateltaville etukäteen lähetyissä saatekirjeissä kerrottiin opinnäytetyön tutkimusongelmat ja mihin haastattelun kysymykset pohjautuvat luotettavuuden edistämiseksi (LIITE 1 & LIITE 2). Haastattelutilaisuuksien alussa kaikilta haastateltavilta kysyttiin, oliko heillä itsellään epäselvyyksiä haastattelukysymyksistä. Tällä tavoin pystyttiin välttämään mahdolliset väärinymmärrykset. Haastateltavia muistutettiin myös etukäteen, että vastaukset esitetään opinnäytetyössä anonyymina.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että tekninen laitteisto on kunnossa haastatteluiden aikana (Hirsjärvi & Hurme 2001, 184). Tämän vuoksi haastattelut äänitettiin haastattelutilanteissa kahdella erillisillä äänityslaitteella, jotta mahdollisilta teknisiltä ongelmilta pystyttäisiin välttymään. Näin taattiin myös äänenlaadun selkeys, jotta haastattelumateriaali voitaisiin kirjata helposti ja luotettavasti ylös myöhemmin. Paikan päällä haastatteluissa valittiin sellaiset tilat, joissa haastattelu pystyttäisiin toteuttamaan rauhassa kahden kesken. Haastatteluista saatu materiaali kirjoitettiin heti tilaisuuksien jälkeen kirjalliseen muotoon, jotta se voitiin analysoida luotettavasti. Äänitettyjen haastatteluiden ulkopuoliset lisäykset kirjattiin myös ylös kirjalliseen muotoon heti haastattelutilaisuuksien yhteydessä, ja niiden käyttöön kysyttiin lupaa.

Tutkimusta tehdessä havaittiin myös luotettavuutta heikentäviä tekijöitä. Valittujen haastattelutilojen rauhallisuudesta huolimatta haastatteluiden aikana tapahtui lyhyitä keskeytyksiä, joiden vuoksi tilanteisiin syntyi taukoja. Koska Ylivieskassa on paljon päiväkoteja, vielä useampia työntekijöitä olisi pitänyt haastatella tutkimusta varten yksityiskohtaisemman ja laajemman kuvan saamiseksi siitä, miten lasten hengellistä kasvua tuetaan päiväkodeissa. Tämän tutkimuksen teko sijoittui vaiheeseen, jossa oltiin vasta siirtymässä valtakunnallisella tasolla

käyttämään vuoden 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Tästä johtuen päiväkotien uskontokasvatukseen liittyvää ajankohtaista teorianateriaalia ei ollut saatavilla vielä paljon.

5 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusta varten haastateltiin kahta lastentarhanopettajaa, jotka molemmat olivat eri päiväkodeista sekä seurakunnan edustajaa. Vastaajia on tässä luvussa referoitu tarpeen mukaan nimimerkeillä lastentarhanopettaja A, lastentarhanopettaja B ja seurakunnan edustaja vastausten vertailemisen vuoksi. Tutkimustulokset on jaettu tässä luvussa kolmeen isoon teemakokonaisuuteen, jotka ovat muodostuneet opinnäytetyön tutkimusongelmien pohjalta. Isojen kokonaisuuksien sisällä on pienempiä teemakokonaisuuksia, joihin on koottu kyseisiin teemoihin liittyvät vastaukset haastatteluista. Johtopäätökset-alaluvussa on tehty yhteenveto tutkimuksessa esiin nousseista aiheista ja pohdittu aineistoon perustuen, miten päiväkotien ja paikallisen seurakunnan yhteistyötä voitaisiin mahdollisesti kehittää. Tutkimustuloksia tarkastellaan sekä vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta, koska tutkimusongelmat ja kysymykset ovat perustuneet siihen, että vuoden 2016 perusteiden pohjalta, koska tutkimuksen johtopäätökset ja kehittämisideat suuntaavat tulevaisuuteen, jossa vuoden 2016 perusteita käytetään varhaiskasvatuksen pohjana.

5.1 Miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa?

Tutkimustuloksista nousi esiin, kuinka hengellisyyteen ja uskontokasvatukseen liittyvät asiat otetaan huomioon monin eri tavoin päiväkotien käytännön työssä. Monenlaiset askartelut, musiikki, tarinoiden lukeminen ja draamaan liittyvät työtavat olivat keskeisiä toimintamuotoja lasten kanssa. Käytössä musiikkiin liittyen oli lasten virsikirja ja askarteluista esimerkeiksi nousivat erilaiset kynttilä- ja enkeliaskartelut. Rekvisiitan käyttöä työtapojen tukena pidettiin tärkeänä, koska niiden avulla hengellisyyteen liittyviä asioita on helppo havainnollistaa lapsille. Sekä vuoden 2005 että vuoden 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet painottavatkin, että taiteelliset kokemukset ovat tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukemista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23-24; Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet 2016, 31).

Päiväkotien ja seurakunnan vierailut toistensa luona katsottiin olevan myös käytännön tapoja tukea lapsen hengellistä kasvua. Esimerkkinä vierailuista mainittiin seurakunnan järjestämä arkipyhäkoulu päiväkodeissa ja päiväkotien vierailut seurakunnan järjestämässä jumalanpalveluksissa ja tutustumiskäynneissä. Pyhäkouluvierailuilla seurakunnalla oli käytössään runko, johon kuuluu musiikkia, laulamista, raamatunkertomus ja rukous.

Tutkimustulosten mukaan uskontokasvatuksen sisältö liittyy vahvasti kirkkovuoteen ja vuodenaikaan. Lapsien tutustuttaminen oman uskontonsa tapoihin ja perinteisiin tapahtuu pääasiassa kirkkovuoden juhlien kautta. Ajatus lasten tutustuttamisesta omaan kulttuuriinsa vuodenvaihteen ja sen juhlien mukaan on esillä myös vuoden 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 43). Haastatteluissa esiin nostettiin, kuinka päiväkodeissa esimerkiksi pyhäinpäivän aikaan käydään hautausmaalla viemässä kynttilöitä ja talvella pohditaan joulun merkitystä. Seurakunta tukee myös omalla työllään lasten tutustuttamista uskonnon perusasioihin kirkkovuoden mittaan järjestämälle tapahtumia kuten pääsiäis- ja joulukirkkohetkiä päiväkodeille.

Haastatteluvastauksia tutkimalla pystyttiin huomaamaan, että uskontokasvatukseen ja hengellisyyteen liittyvät asiat ovat monella tavoin esillä päiväkodin arjessa. Konkreettisella tasolla nämä asiat näkyvät esimerkiksi siinä, että lasten käytettävissä on hengellisyyteen ja uskontoon liittyviä kirjoja, kuvia ja musiikkia. Myös kirkkovuoteen liittyvät askartelut ja pyhäkoulussa käytetyt materiaalit ovat esillä. Arkeen liittyen esimerkkinä haastatteluissa mainittiin, jos ryhmässä on muslimi, näkyy hänen omaan uskontoonsa liittyvät asiat muun muassa ruokavaliossa. Seurakunnan edustaja oli haastattelussa kiinnostunut siitä, miten hengellisyyden tukeminen näkyy päiväkodin arjessa ja miten asian pystyisi mahdollisesti ottamaan huomioon osana yhteistyötä.

Hengellisen kasvun tukeminen näkyy päiväkodin arjessa myös lasten hengellisyyteen liittyvien kysymysten ja niiden pohtimisen kautta. Tutkimustuloksista näkyi, kuinka aikuisten ja

lasten yhteistä pohdintaa hengellisistä asioista pidettiin tärkeänä. Samalla esiin nousi näkökulma, että aikuisten ei pitäisi ohjata keskustelua liikaa antamalla valmiita vastauksia, vaan lapsen omalle ihmettelystä ja pohdinnalle pitäisi jättää myös tilaa. Lapsen ikätaso vaikuttaa myös keskusteluun ja pohdintaan. Kasvattajan tulee ottaa huomioon keskustelutilanteissa, mitä lapsi pystyy käsittämään ikätasoonsa nähden. Esimerkkinä hengellisten kysymysten pohtimisesta nostettiin haastatteluissa esiin kuolema. Päiväkodissa vanhempien lasten kanssa aiheita käsiteltäessä pystyy jo pohtimaan, miten ihmiset voivat uskoa asiasta eri tavalla. Uskontokasvatukseen liittyvien eettisten kysymysten pohtimisen katsottiin vahvistavan lasten kykyä pohtia myös hengellisyyteen liittyviä kysymyksiä. Vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sanovatkin, että monenlaisten eettisten kysymysten pohtiminen on osa lasten arkea ja kasvattajien täytyy tukea lapsia tässä pohdinnassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20, 29). Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 linjasi, kuinka eettisten kysymysten pohtimisen kautta tulisi tukea lapsen eettisen ajattelun kehitystä (Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet 2016, 43).

Vasu-keskustelut nousivat tutkimusaineistossa esiin tärkeimpänä yhteistyömuotona lasten vanhempien ja päiväkodin välillä liittyen uskontokasvatukseen. Vasu-keskusteluissa arvioidaan säännöllisesti lapsen omakohtainen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista, johon kuuluu myös uskontoon ja katsomukseen liittyvien asioiden sopiminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 29, 32; Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet 2016, 44). Haastatteluissa nostettiin esiin, kuinka perheen tapojen kunnioittaminen ja huomioon ottaminen tukevat ja korostavat kasvatuskumppanuutta lapsen kodin kanssa. Aktiivista yhteydenpitoa perheiden kanssa liittyen hengellisen kasvun tukemiseen ei varsinaisesti ole vasu-keskustelujen ulkopuolella, mutta joskus on järjestetty hartaustilaisuuksia, joissa vanhemmat ja isovanhemmat ovat myös voineet olla mukana. Seurakunta ei varsinaisesti tee yhteistyötä lasten vanhempien kanssa päiväkodin kautta, koska vanhemmat eivät yleensä ole paikalla päiväkodissa seurakunnan siellä vieraillessa, ja näin yhteydenpito on hankalaa.

Yhtenä haasteena osana hengellisen kasvun tukemista päiväkodeissa esiin nousi kasvattajan neutraalina pysyminen. Oman uskon tuomista esille ei pidetty hyvänä asiana. Puutteellinen tietämys uskon asioista ja vieraista uskonnoista nostettiin myös esiin haasteena. Vuoden 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet linjaavat, että päiväkotihenkilöstöllä on oltava tietoa eri kulttuureista ja katsomuksista perheiden monimuotoisuuden vuoksi. Neutraalina pysymisen näkökulma tulee myös esille uusissa perusteissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 16, 19.) Päiväkodin kiireellistä arkea pidettiin myös haasteena, sillä kasvattajien olisi tärkeä pysähtyä keskustelemaan lasten kanssa sivuttamatta kysymyksiä myöhemmälle ajalle.

Niin. Ja tuota sitte tietysti tämmöstä yksilöllisyyttä, että semmoseen keskusteluun kuitenkin ois aikaa, että ei vaa sivuteta sitä: ”Voi että emmää nyt jouda että jutellaan nyt joskus sitte myöhemmin.” Että sitä ois sitä aikaa pysähtyä siihen, että sitä silloin ku se lapsi ihmettelee jottain asiaa. Että varmaan se aika on kans täällä semmonen että niinku monesa muusaki asiassa niin myös tässä. (Lastentarhanopettaja B.)

5.2 Päiväkotien ja seurakunnan yhteistyö

Tutkimusaineiston pohjalta kävi ilmi, että päiväkodit ja seurakunta tekevät toistensa kanssa monenlaista yhteistyötä. Seurakunta onkin mainittu olevan sekä vuoden 2005 että 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yksi tärkeimmistä varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 10; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 34.) Seurakunta käy vierailulla päiväkodeissa pitämässä pyhäkoulua ja pappi on myös saattanut vierailla päiväkodissa erikseen mm. adventin aikana. Tutkimustuloksista pystyttiin kuitenkin huomaamaan, että pyhäkoululla ei ollut säännöllistä aikataulua, sillä vierailujen aikaväliksi mainittiin sekä kuukauden välein että muutaman kerran kaudessa. Esille tuloksissa nousivat myös vierailut seurakunnan tiloissa yhteistyön muotona, esimerkkinä tutustumiskäynnit kirkossa ja jumalanpalvelukset jouluna ja pääsiäisenä. Molemminpuoliset vierailut yhteistyötahojen kesken ovat siis yhteistyön keskiössä. Joka toinen vuosi Ylivieskassa järjestetään myös joulupolku yhteistyössä päiväkotien, seurakunnan ja muiden tahojen kanssa. Tuloksista pystyttiin myös huomaamaan, että vastaajilla näytti olevan jossain määrin

erilaiset käsitykset siitä, mitä yhteistyö päiväkotien ja seurakunnan välillä on. Lastentarhanopettajat nostivat pyhäkoulun esille yhtenä tärkeimpänä yhteistyön muotona, kun taas seurakunnan edustaja vastasi, että pyhäkoulutyö ei sinänsä ole yhteistyön muoto, koska sitä ei suunnitella yhdessä.

Seurakunnan rooli uskontokasvatuksen ammattilaisena nousi esiin tutkimustuloksissa tärkeänä ja päiväkodit kokivatkin tuon ammatillisuuden olevan yhteistyön parasta antia. Seurakunnan päiväkodeissa tekemää työtä arvostetaan päiväkodeissa, koska oman työnsä kautta seurakunta osaa tuoda uskontoon ja hengellisyyteen liittyvät asiat esille lapsille helposti lähestyttävällä tavalla. Seurakunnan ja päiväkodin yhteistyössä seurakunta tukee ja ohjaa omalla erityisosaamisellaan päiväkotien uskontokasvatusta tehden siitä lapselle merkityksellisempää. Seurakunnan edustaja toi seuraavalla tavalla haastattelussa esille, kuinka päiväkotien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää lapsen hengellisen kasvun tukemisen kannalta, koska yhteistyön kautta seurakunta voi myös tavoittaa sellaiset lapset, jotka eivät käy seurakunnan järjestämissä kerhoissa.

On tärkeää, että uskontokasvatuksessa nään tärkeänä sen jatkuvuuden ja se toteutuu niinku siinä, ku tehdään tätä yhteistä työtä päiväkodin kanssa, ja on myös siksi tärkeää että kaikki lapset eivät oo täällä seurakunnan päiväkerhossa, niin sitte he saavat sitä uskontokasvatusta siellä päiväkodissa. (Seurakunnan edustaja.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005 määrittää, että päiväkotien tulisi sopia yhteistyökumppaneidensa kanssa yhteistyökäytännöistä ja arvioida sekä kehittää toimintaa säännöllisesti (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 10, 45.) Tutkimuksessa selvisi, että seurakunta on ollut aktiivisempi osapuoli ottamaan ja pitämään yhteyttä päiväkoteihin. Seurakunta lähettää päiväkodeille aikataulut mahdollisista yhteisistä tapaamisajankohdista. Seurakunnan aktiivisuutta ja aloitteellisuutta osana yhteistyön kokonaiskuvaa pidettiin tärkeänä,

koska ilman tuota aloitteellisuutta yhteisiä tapaamiskertoja olisi saattanut olla vähemmän. Aikaisempina vuosina päiväkodit ja seurakunta ovat suunnitelleet yhteistä työtään enemmän kuin nykyään.

Ylivieskan vaikutus paikkakuntana päiväkotien ja seurakunnan yhteistyöhön nousi esille myös yhtenä teemana tutkimustuloksista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 sanoo, että paikallista varhaiskasvatusta suunniteltaessa huomioon tulee ottaa mahdolliset paikalliset erityispiirteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9, 12.) Ylivieskan vahva kulttuuriperusta ja pitkään jatkunut yhteistyö seurakunnan ja päiväkotien välillä mainittiin olevan alueellisia erityispiirteitä. Haastatteluvastauksissa nostettiin myös esiin, kuinka Ylivieskassa vahvasti näkyvä ja vaikuttava luterilaisuus on ollut yksi yhteistyötä mahdollistava tekijä. Seurakunnan edustaja sanoi haastattelussa, että Ylivieska on luonteeltaan maalainen kaupunki ja päiväkodit ottavat täällä hyvin seurakunnan vastaan, mutta tilanne ei ole samanlainen kaikkialla Suomessa. Päiväkotien haastatteluissa esiin nousikin kiinnostus siitä, millainen uskontokasvatuksen tilanne on muualla.

5.3 Yhteistyön kehittäminen

Yhteistyö seurakunnan ja päiväkotien välillä koettiin toimivan hyvin. Seurakunnan järjestämät hetket nähtiin hyvin suunniteltuina ja lapsia kiinnostavina. Yhteistyön toimivuuteen liittyen korostettiin edelleen sitä, kuinka seurakunta on ammattitaidollaan yhteistyön kautta vahvistanut päiväkodin uskontokasvatusta. Yhteistyön määrään kokonaisuutena oltiin tyytyväisiä molemmiin puolin. Seurakunnan vastauksesta korostui, kuinka heidän oma työnsä on sopivasti suhteutettu päiväkotien määrään Ylivieskassa. Vaikka tutkimustuloksista näkyikin tahojen tyytyväisyys yhteistyöhön, esille tuli myös näkökulma halusta kehittää ja parantaa yhteistä työtä.

Yhteistyön yhtenä haasteena lastentarhanopettaja A koki seurakunnan vierailuajankohdat päiväkodissa. Vuoropäiväkodin luonteen mukaan lapsia on hoidossa aamusta iltaan, ja monet lapset tulevat hoitoon vasta iltapäivällä. Koska seurakunnan vierailuajankohdat sijoittuvat aamupäiville, eivät kaikki lapset pääse välttämättä osallistumaan säännöllisesti yhteiseen toimintaan ja jäävät näin seurakunnan uskontokasvatuksen ulkopuolelle. Myös päiväkotien logistiset ongelmat nousivat esiin yhteistyön haasteena. Esimerkkinä mainittiin, kuinka päiväkodilta siirtyminen seurakunnan tiloihin on hankalaa ison lapsimäärän vuoksi. Tämän asian kautta korostuu seurakunnan vierailujen tärkeys päiväkodeissa, koska seurakunnan on helpompi tulla päiväkotiin kuin päiväkodin seurakunnan tiloihin.

Tutkimustuloksista nousi esiin, kuinka seurakunnan ja päiväkotien musiikkipainotteisuutta voitaisiin lisätä osana vierailuja ja yhteistyötä. Päiväkotien vastauksista esiin nousi toive, että seurakunta voisi järjestää jonkinlaisen pienen musiikkikonsertin lapsille. Ehdotuksena nousi myös esille, että seurakunta voisi käydä joskus päiväkodeissa ohjaamassa lapsille esimerkiksi askartelutuokion. Esille tuotiin myös, että seurakunnan ja päiväkotien yhteisissä hetkissä voisi vielä lisätä lasten osallisuutta ja mahdollisuutta osallistua aktiivisesti tekemiseen. Sekä vuoden 2005 että 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korostavatkin, että lapsen aktiivinen osallistuminen tekemiseen tukee vahvasti osallisuutta ja oppimista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20). Seurakunnan edustaja toi haastatteluvastauksissaan seuraavalla tavalla esille, kuinka mentorointia voitaisiin mahdollisesti soveltaa yhteistyömuotona päiväkotien kanssa.

No semmonen mahdollisuus on olemassa ku mentorointi, elikkä myös päivähoidon henkilökunta saa ja voi itse toteuttaa päivähoitopaikoissa sitä uskontokasvatusta eri menetelmin ja tota niin sitä tukea ja ohjausta saa meiltä tarvittaessa seurakunnan lapsityöstä ja tota niin että se semmonen mahdollisuus on olemassa. (Seurakunnan edustaja.)

Mentorointiin liittyvät asiat nousivat myös esiin tutkimustuloksissa päiväkotien vastuksissa. Seurakunnan roolia uskontokasvatuksen toteuttajana ja tuen antajana pidettiin tärkeänä. Las-

tentarhanopettaja B toi esille vastauksissaan, että vaikka hän itse ei koe tarvetta mentoroinnille tai yksityisohjaukselle, saattaisi mentorointi työmuotona ja mahdollisuutena silti kiinnostaa jotain muita päiväkodin työntekijöitä.

5.4 Johtopäätökset

Tutkimusaineistosta nousi selkeästi esille se, kuinka päiväkodin hengellistä kasvua tukevassa työssä on tärkeää elämyksellisyys ja sosiaalinen kanssakäyminen lasten kanssa. Tarinat, leikit, musiikki ja yhdessä tekeminen mainittiin olevan tärkeimpiä asioita käsiteltäessä hengellisyyteen liittyviä asioita lasten kanssa. Vuodenaika ja ajankohtaiset juhlat määrittävät sen, mitä asioita lasten kanssa otetaan esille ihmeteltäväksi. Lapsen ikätaso ja vanhempien mielipiteet on otettava huomioon uskontokasvatusta suunniteltaessa ja toteutettaessa. Seurakunnan roolia osana päiväkodin uskontokasvatusta ja lapsen hengellisen kasvun tukemista pidettiin tärkeänä. Tärkeimmiksi yhteistyön muodoiksi nousivat päiväkotien ja seurakunnan vierailut toistensa luona.

Haastatteluissa nousi esille se, että päiväkotien ja seurakunnan yhteistyö on arvokasta lapsen hengellisen kasvun tukemisen kannalta. Vaikka yhteistyötä arvostettiin molemmin puolin, ei sitä suunnitella yhdessä. Päiväkodit ja seurakunta voisivat mahdollisesti järjestää yhteisen tilaisuuden, jossa keskustella yhteistyöhön liittyvistä asioista käyttäen esimerkiksi tämän tutkimuksen tuloksia keskustelun pohjana. Tilaisuus voisi olla myös toistuva, jotta yhteistyön laatua ja sisältöä voitaisiin arvioida, aivan kuten vuoden 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelmassa molemmissa on määritelty (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 60; Lapsi on osallinen 2008, 17). Tällä tavoin pystyttäisiin vaikuttamaan esimerkiksi tutkimuksessa esiin nousseisiin yhteistyön haasteisiin ja kehittämisehdotuksiin. Yhteiset suunnittelutapaamiset voisi yhdistää vaikka osaksi seurakunnan vierailuja päiväkodeissa.

Tutkimustuloksissa nähtiin, että molemmilla yhteistyön osapuolilla oli myös kysymyksiä toisilleen – päiväkodit halusivat tietää uskontokasvatuksen tilanteesta kokonaisuudessaan ja seurakunta halusi tietää, miten lapsen hengellisen kasvun tukeminen näkyy arjessa. Ottamalla tällaiset kysymykset pohjaksi yhteiselle aktiiviselle keskustelulle, päiväkodit ja seurakunta pystyisivät mahdollisesti pitämään toisensa ajan tasalla siitä, miten lasten hengellistä kasvua tuetaan päiväkodeissa. Tutkimalla tilannetta sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla pystyttäisiin yhteistyöstä mahdollisesti muokkaamaan sellaista, että se koskee lapsia myös ajankohtaisesti. Monikulttuurisemmaksi ja -uskonnollisemmaksi muuttuva Suomi haastaa lapset monien kysymysten äärelle, ja tämän vuoksi ajankohtaisista asioista keskustelu olisi tärkeää.

Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelmassa yhtenä tavoitteena on sitoutuminen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseen kasvatuseritykseen liittyen yhteiskunnan varhaiskasvatukseen kehittämistoimintaan. (Lapsi on osallinen 2008, 44). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuessa vuoden 2005 versiosta vuoden 2016 versioon, uskontokasvatukseen liittyvä sisältö muuttuu myös. Uudistuksen nyt tullessa voimaan, päiväkotien ja seurakuntien olisi hyvä yhdessä tarkastaa, miten uuden asiakirjan sisältö mahdollisesti vaikuttaa sekä hengellisyyden tukemiseen päiväkotitasolla että yhteistyöhön ja sen toteutumiseen tahojen välillä. Tällaisen yhteistyön ja suunnittelun kautta tulisi esille myös kirkon työn näkökulma, jossa kirkko ja seurakunta tukevat ja kehittävät varhaiskasvatusta (Lapsi on osallinen 2008, 17, 44).

Koska päiväkodit kokivat, että suurimmat haasteet päiväkodin uskontokasvatuksessa ovat neutraalina pysyminen ja tietojen puute vieraista katsomuksista, asiaan voitaisiin puuttua nyt siirryttäessä käyttämään vuoden 2016 Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteita. Koska uudet perusteet linjaavat, että osana päiväkodin katsomuskasvatusta ryhmissä tutustutaan kaikkiin läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin, täytyy myös kasvattajalla olla tietoa kertoa näistä eri katsomuksista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 43). Päiväkotihenkilökunnan

katsomus- ja kulttuuritietoisuuden lisääminen voisikin olla päiväkotien sisäinen tavoite hengellisen kasvun tukemisen kehittämiseksi.

Elämyksellisen ja elävän yhteistyön kannalta musiikkikasvatus on tärkeä osa hengellisyyden tukemista. Alle kouluikäiset lapset musisoivat ja laulavat mielellään, ja musiikkiin voi yhdistää lisäksi dramatisointia ja kuvitusta. Yhteisten musiikitapahtumien kautta pystytään myös kehittämään yhteistyötä esimerkiksi palautteen kautta. (Haunio 2004, 191-194.) Musiikin tärkeys osana hengellisyyden tukemista ja toive musiikkikonsertista tulivat esille tutkimusaineistossa. Seurakunta voisi kehittää ja monipuolistaa yhteistyötä suunnittelemalla ja järjestämällä kyseisenlaisen konsertin yhdessä päiväkotien kanssa. Musiikkikonserttia tai esitystä voisi mahdollisesti esittää useissa päiväkodeissa tai kutsua päiväkoteja osallistumaan tapahtumaan seurakunnan tiloihin. Tällainen yhteistyö korostaisi myös tutkimusaineistosta esiin nousutta näkökulmaa, että vierailukäynnit yhteistyötahojen välillä ovat keskeinen osa yhteistyön toteuttamista. Koska haastatteluissa tuotiin esille, kuinka päiväkodeille on helpompaa, että seurakunta käy vierailemassa heidän luonaan, voisi asian ottaa huomioon mahdollista konserttia suunnitellessa.

Mentorointi on kokonaisuutena yhteistyöhanke, jossa seurakunta tukee, auttaa ja edistää päivähoiton uskontokasvatusta ohjaten ja antaen tietoa päivähoitohenkilökunnalle (Petäjä 2008, 125.) Päiväkodit ja seurakunta voisivat mahdollisesti kartoittaa, missä päiväkodeissa olisi kiinnostusta kyseiselle mentoritoiminnalle ja sen mukaan aloittaa ja suunnitella toimintaa. Lastentarhanopettajien haastatteluista nousi vahvasti esille se, kuinka päiväkodit arvostavat seurakunnan ammattitaitoa osana päiväkodin uskontokasvatusta. Tämä tukee sitä näkökulmaa, että mentoritoiminta voisi olla toimiva yhteistyömuoto tahojen välillä. Koska tutkimustuloksista nousi myös esille näkökulma, että kaikki päiväkodin työntekijät eivät koe tarvitsevansa mentorointia, työmuodon tarpeen selkeä kartoittaminen olisi tärkeää. Mentoroinnissa seurakunta ei ole dominoivasti ohjaajan asemassa, vaan lähtökohtana on tasavertainen vuorovaikutussuhde, jossa molemmat voivat oppia toisiltaan (Petäjä 2008, 125). Mentorointitoiminnan kautta

myös seurakunta pystyisi arvioimaan ja näin kehittämään omia työtapojaan osana päiväkodin kanssa tehtävää yhteistyötä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 mukaan paikallisesti laadittavassa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulisi ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 12). Koska tutkimustuloksista nousi esiin, että pitkään jatkunut yhteistyö päiväkotien ja seurakunnan välillä on yksi näistä erityispiirteistä, voisi sen ottaa huomioon jollain tavalla osana Ylivieskan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tarvittavana perusteluna voisi olla, että seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö on koettu tärkeäksi päiväkotien työntekijöiden keskuudessa.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ja saada kokonaiskuva siitä, miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodeissa ja miten yhteistyötä seurakunnan kanssa tehdään asian pohjalta. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena haastattelujen avulla ja tutkimustulokset analysoitiin käyttämällä kvalitatiivisen tutkimukseen liittyvää analysointitapaa. Haastattelut olivat oikea tapa lähestyä opinnäytetyön tutkimuksen aiheita, sillä niiden avulla saatiin monipuolista ja tilannetta kuvaavaa tietoa. Opinnäytetyön ohjaajilta saatu apu ja ohjaus auttoivat tutkimusta menemään oikeaan suuntaan prosessin aikana.

Uteliaisuus hengellisiä kysymyksiä ja asioita kohtaan on luonnollista lapsille. Päiväkodeissa tehtävän hengellistä kasvua tukevan työn merkitys korostuukin näin, sillä se antaa lapselle turvallisen oppimisympäristön kohdata näitä kysymyksiä yhdessä aikuisten kanssa. Mielestäni nykyään helposti pääsee kuitenkin unohtumaan, että kristinuskon perinteisiin tutustuminen ei ole uskon harjoittamista, vaan tutustumista myös suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Nykyajan uskontosensitiivisenä aikana on kuitenkin erittäin tärkeää, että myös lapsen kodin näkemykset uskon asioista otetaan huomioon osana päiväkodin työtä.

Päiväkotien ja seurakunnan tekemä yhteistyö avaa seurakunnalle mahdollisuuden pitää yhteyttä myös sellaisiin lapsiin, jotka jäävät kaiken muun seurakunnan toiminnan ulkopuolelle. Kirkon kasvatustyön kannalta asia on tärkeää, sillä se ajaa sitä ajattelunäkökulmaa, kuinka kirkko kulkee lapsen rinnalla kasteesta asti. Kirkon ja seurakuntien tekemä kasvatustyö päiväkodeissa ei ole vain yksisuuntainen prosessi, vaan parhaassa tapauksessa se kehittää myös seurakunnan kykyä muuntautua ja vastata nykypäivän yhteiskunnan mukanaan tuomiin uusiin haasteisiin. Seurakunnat on määritelty virallisesti olemaan päiväkodin yksi keskeisimmistä paikallisista yhteistyökumppaneista ja mielestäni heidän pitäisi pitää kiinni tästä näkemyksestä. Asemasta ei ole hyötyä, jos seurakunta ei sen kautta pyri olemaan yhteiskunnallinen kehityksellinen ja hyvinvoinnillinen vaikuttaja.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivittyminen ja sen sisällölliset muutokset haastavat mielestäni päiväkodit monin eri tavoin. Erityisesti koen, että haasteet kohdistuvat juuri kasvatustyön ammattilaisiin. Yhä enemmän monimuotoisemmassa yhteiskunnassa eläminen vaatii kasvattajilta laajaa ammatillista osaamista puhua neutraalisti, mutta silti merkityksellisesti, hengellisyyteen liittyvistä asioista päiväkodissa. Samalla monet perusarvot, joille päiväkotien ja seurakunnan yhteistyö on rakentunut, ovat muuttumassa. Tämän asian kautta korostuu yhteisen työn suunnittelun, päivittämisen ja arvioinnin tärkeys. Miten yhteistyö pystyy merkityksellisesti vastaamaan lapsen hengellisyyteen liittyviin kysymyksiin, jos käytännön työtavat eivät päivity kaiken muun uudistuessa?

Mielestäni tämä opinnäytetyö on onnistunut kokonaisuus. Sekä teoriaosa että itse käytännön tutkimus muodostavat kokonaisuuden, jossa tulee esille vastaukset kaikkiin tutkimuksen tutkimusongelmiin. Teoriaosa tukee itse tutkimustuloksissa esille tulleita asioita ja teemoja. Opinnäytetyö toimii sekä retrospektiivinä että mahdollisena kehittämisasiakirjana tämän päivän päiväkodeissa tehtävään uskontokasvatukseen ja lasten hengellisen kasvun tukemiseen. Tutkimuksesta nousi esiin, kuinka elämyksellisyys on tärkeässä osassa lasten hengellisen kasvun tukemista päiväkodeissa. Mielestäni juuri tuo elämyksellisyys on hyvä lähestymistapa päiväkotien kohdatessa muutosten tuomat haasteet. Parhaimpina kehitysideoina mielestäni työstä nousevat musiikkikonsertin järjestäminen ja aktiivisen yhteisen suunnittelun lisäämiseen yhteistyön kehittämiseksi. Nämä kehitysideat vastaavat luonteeltaan tutkimuksessa esiin nousseita asioita ja pyrkivät antamaan mahdollisen tavan kehittää yhteistä työtä molemmin puolin.

Opinnäytetyötä tehdessä omat taitoni haastattelijana kehittyivät. En ollut ennen tehnyt vastaavanlaisia virallisia haastatteluita, ja näin ollen opin itsestäni paljon uusia asioita haastattelijana. Mielestäni oma persoonani auttoi paljon näissä konkreettisissa haastattelutilanteissa, joissa pystyin viemään haastattelua luontevasti eteenpäin. Puhekieleni oli neutraalia ja helposti ymmärrettävää. Haastatteluista opin sen, kuinka voisin vielä tulevaisuudessa panostaa enemmän tarkentaviin kysymyksiin. Analysoidessani ja kirjatessani haastatteluita ylös tein huomioita,

että joissain kohdissa olisin vielä voinut tarkentaa haastateltavan vastauksia kysymysten kautta. Onneksi tein tämän huomion jo prosessin aikana ja osasin ottaa sen paremmin huomioon jälkimmäisissä haastatteluissa.

Opinnäytetyön tutkimusta voisi mielestäni jatkaa ja kehittää luontevasti. Koska Ylivieskassa on paljon päiväkoteja, kattavamman kuvan saamiseksi lasten hengellisen kasvun tukemisesta päiväkodeissa, vielä useampia päiväkoteja täytyisi haastatella. Haastattelemissani päiväkodeissa oltiin juuri siirtymässä tai jo siirrytty käyttämään vuonna 2016 uudistettua Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Jatkotutkimusideana mieleeni tästä nousi se, että esimerkiksi viiden vuoden päästä tämän saman tutkimuksen voisi toistaa, ja vertailemalla tutkimustuloksia keskenään pystyttäisiin näkemään, miten tilanne on kokonaisuudessaan muuttunut.

Olisin halunnut tehdä opinnäytetyön ehkä vielä hieman tiukemmalla aikataululla, mutta monien muuttujien kautta prosessi kokonaisuudessaan pitkittyi hieman. Haastavinta opinnäytetyötä tehdessä oli aiheen rajaaminen sopivan kokoiseksi ja tarkoituksenmukaiseksi. Uskonto-kasvatusta ja hengellisyyden tukemista olisi voinut lähestyä niin monesta näkökulmasta, että tiukka rajaaminen oli tarpeen. Toinen suuri haaste minulle oli lähteiden löytäminen ja käyttäminen. Opinnäytetyötä olisi voinut parantaa kokonaisuudessaan taitavammalla lähteiden käytöllä. Parasta on ollut kuitenkin huomata, että kaiken kaikkiaan opinnäytetyö kattaa mielestäni itselleni asettamat tavoitteet ja tutkimustulokset vastaavat tutkimaani ongelmaa.

Toivon, että tämä opinnäytetyö pystyy kaikessa kokonaisuudessaan tarjoamaan sekä päiväkodeille että seurakunnalle työvälineen, jonka kautta tarkastella, miten lapsen hengellisen kasvun tukemista toteutetaan päiväkodeissa, minkälaista yhteistyötä päiväkodit ja seurakunta tekevät, ja miten näitä asioita voitaisiin kehittää.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Fowler, J. 1974. Toward a Developmental Perspective of Faith. Religious education.
- Halme, H. 2010. Lapsen parhaaksi. Uskontokasvatus kokonaisvaltaisen ihmiskuvan valossa. Helsinki: Lasten keskus.
- Haunio, A. 2004. Lasten urku- ja virsikonsertti. Teoksessa L. Heinonen, J. Luodeslampi & L. Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 189-196.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jokela, E. 2004. Rukous lapsen kanssa. Teoksessa L. Heinonen, J. Luodeslampi & L. Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 159-166.
- Kallioniemi, A. 2005. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus monikulttuuristuvassa maailmassa. Teoksessa P. Hilska, A. Kallioniemi & J. Luodeslampi (toim.) Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Helsinki: Kirjapaja, 11-37.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Kinnunen, S. 1996. Luottamustehtävä. Koti lapsen hengellisen kasvun tukijana. Helsinki: Karasana.
- Kinnunen, S. 2011. Lapsen usko. Miten tukea lapsen hengellistä kasvua? Ryttylä: Kustannus Oy Uusi Tie.
- Kumppaniksi kulkemaan. 2010. Mentorointi uskontokasvatuksessa. Kirkkohallitus/Kasvatus ja nuorisotyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9D5F0E54CFE5C34BC225770C0041DD32/\\$FILE/Mentoriesite_kumppaniksi_kulkemaan.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9D5F0E54CFE5C34BC225770C0041DD32/$FILE/Mentoriesite_kumppaniksi_kulkemaan.pdf). Viitattu 11.11.2016.
- Lapset seurakuntalaisina. 2013. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Helsinki: Kirkkohallitus.

Lapsi on osallinen. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirja. 2008. 2. painos. Kirkon kasvatus ja nuorisotyö/Kirkkohallitus. PDF-dokumentti. Saatavissa: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/\\$FILE/Varhaiskasvkehittamisen_asiakirja.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/$FILE/Varhaiskasvkehittamisen_asiakirja.pdf). Viitattu 21.3.2017.

Muhonen, M. & Tirri, K. 2008. Mitä on kristillinen kasvatus? Teoksessa J. Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 63-82.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet 2016. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179343_Maaraysasiakirja_suomi.pdf. Viitattu 20.3.2017

Paasolainen, T. 2004. Musiikki lasten kanssa. Teoksessa L. Heinonen, J. Luodeslampi & L. Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 183-188.

Pellikka, I. 2016. Voiko uskontokasvatus kasvattaa? Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3.painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 153-163.

Petäjä, H. 2008. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Teoksessa J. Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 121-130.

Piaget, J. 1929. The child's conception of the world. London: Routledge.

Piaget, J. 1977. Lapsen psykologia. Jyväskylä: Gummerus.

Päivähoidon uskontokasvatus. 2011. Onks enkeleitä olemas? Turun ja Kaarinan seurakunta-yhtymä. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kirkonrotta.fi/attachments/paivahoidonuskontokasvatusvalmissmallfile.pdf>. Viitattu 8.11.2016

Päiväkodin uskonnollinen kasvatus. 1983. Teoksessa K. Eskelinen (toim.) Helsinki: Lasten Keskus. 10-21.

Räsänen, A. 2008. Kristillinen kasvatus teoriassa ja käytännössä. Teoksessa J. Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 287-304.

Tamm, M. 1988. Lasten ja nuorten uskonnollinen maailma. Helsinki: Lasten Keskus.

Tamminen, K. 1981. Lasten ja nuorten uskonnollinen kehitys. Helsinki: Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos.

Tamminen, K. 1987. Kodin uskontokasvatus. Teoksessa K. Tamminen, J. Vermasvuori, H. Niemi & L. Kontula (toim.) Johdatus uskontokasvatukseen. Helsingin yliopisto: Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 71-93.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Vasu-asiakirja. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_oppaat/varhaiskasvatus_ja_paiva-hoito/vasu-asiakirja. Viitattu 16.11.2016.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Varhaiskasvatus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>. Viitattu 19.5.2017.

Terve.fi. Lapsi aloittaa päiväkodin. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.terve.fi/leikki-ika/lapsi-aloittaa-paivakodin>. Viitattu 15.11.2016.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. 5. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

UNICEF. Yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. Viitattu 15.11.2016.

Vainionpää, L. 2004. Kodin hartaus. Teoksessa L. Heinonen, J. Luodeslampi & L. Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 221-226.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Toinen painos. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>. Viitattu 20.3.2017.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Opetushallitus. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf. Viitattu 21.3.2017.

Vermasvuori, J. 1987. Kasvattajan suhde uskonnonpedagogiikkaan. Teoksessa K. Tamminen, J. Vermasvuori, H. Niemi & L. Kontula (toim.) Johdatus uskontokasvatukseen. Helsingin yliopisto: Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 41-69.

Ylönen, H. & Luumi, P. 2002. Kertomus on tie. Sadut ja raamatunkertomukset lasten maailmassa. Helsinki: Lasten Keskus.

HAASTATTELUKYSYMYKSET SEURAKUNTAAN OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

Hei arvoisa haastateltava! Opinnäytetyön tarkoituksena on haastatteluiden kautta selvittää, miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa. Samalla tutkitaan, miten päiväkotia ja seurakunta tekevät yhteistyötä ja miten sitä voisi mahdollisesti kehittää. Haastattelukysymykset opinnäytetyötä varten on laadittu Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta.

Opinnäytetyön nimi - Lapsen hengellisen kasvun tukeminen päiväkodissa

Opinnäytetyön tutkimusongelmat:

1. Miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa?
2. Mikä on seurakunnan rooli ja merkitys osana päiväkodin uskontokasvatusta?
3. Miten seurakunnan ja päiväkodin yhteistyötä lapsen hengellisen kasvun tukemiseksi voitaisiin kehittää?

Haastattelukysymykset

Esikysymykset

- Kuka olet ja mikä on ammattinimikkeesi?
- Kuinka kauan olet työskennellyt seurakunnan lapsityössä? Kuinka kauan olet työskennellyt tässä seurakunnassa?

1. Mikä on seurakunnan rooli ja merkitys osana päiväkodin uskontokasvatusta?

- Minkälaista yhteistyötä seurakunta tekee/on tehnyt päiväkotien kanssa?
- Mikä on seurakunnan rooli osana päiväkodin uskontokasvatusta?
- Onko päiväkotien kanssa tehtävä yhteistyö tärkeää lapsen hengellisen kasvun tukemisen kannalta? Miksi, miksi ei?

2. Miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa?

- Miten seurakunta tukee lapsen hengellistä kasvua päiväkodissa?
- Millaisia käytännön menetelmiä seurakunta käyttää päiväkodeissa uskontokasvatusta tehdessään?
- Miten seurakunta auttaa päiväkoteja tutustuttamaan lapset oman uskontonsa perinteisiin ja tapoihin?
- Miten seurakunta tekee yhteistyötä lasten perheiden kanssa päiväkodin kautta?
- Miten lapsen ikä vaikuttaa hengellisyyden tukemiseen ja uskontokasvatuksen toteuttamiseen?
- Mikä on haastavinta lapsen hengellisen kasvun tukemisessa päiväkodeissa?

3. Miten seurakunnan ja päiväkodin yhteistyötä lapsen hengellisen kasvun tukemiseksi voitaisiin kehittää?

- Miten päiväkotien ja seurakunnan välinen yhteistyö on toiminut?
- Mikä on haastavinta yhteistyön toteutumisessa?
- Onko yhteistyön määrä päiväkotien kanssa ollut riittävää? Miksi on tai ei ole ollut?
- Miten päiväkotien ja seurakunnan yhteistä työtä voisi kehittää?

Jälkikysymykset

- Onko vielä jotain, jota haluaisit mainita haastattelun teemoihin liittyen?

HAASTATTELUKYSYMYKSET PÄIVÄKOTEIHIN OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

Hei arvoisa haastateltava! Opinnäytetyön tarkoituksena on haastatteluiden kautta selvittää, miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa. Samalla tutkitaan, miten päiväkotijärjestelmä ja seurakunta tekevät yhteistyötä ja miten sitä voitaisiin mahdollisesti kehittää. Haastattelukysymykset opinnäytetyötä varten on laadittu vuoden 2005 Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Toivoisin, että voisit keskustella etukäteen muiden päiväkodin työntekijöiden kanssa haastattelukysymyksistä monipuolisten vastausten saamiseksi.

Opinnäytetyön nimi – Lapsen hengellisen kasvun tukeminen päiväkodissa

Opinnäytetyön tutkimusongelmat:

1. Miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa?
2. Mikä on seurakunnan rooli ja merkitys osana päiväkodin uskontokasvatusta?
3. Miten seurakunnan ja päiväkodin yhteistyötä lapsen hengellisen kasvun tukemiseksi voitaisiin kehittää?

Haastattelurunko

Esikysymykset

- Kuka olet ja mikä on ammattinimikkeesi?
- Kuinka kauan olet työskennellyt päiväkotimaailmassa? Kuinka kauan olet työskennellyt tässä päiväkodissa?

1. Miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan päiväkodissa?

- Millaisia käytännön menetelmiä päiväkodissa käytetään uskontokasvatuksen toteuttamisessa?
- Miten hengellisen kasvun tukeminen näkyy päiväkodin arjessa?
- Miten päiväkodissa lapsi tutustutetaan oman uskontonsa perinteisiin ja tapoihin?
- Miten lapsen hengellisyyteen liittyvät kysymykset otetaan huomioon?
- Miten päiväkoti tekee yhteistyötä lapsen perheen kanssa hengellisen kasvun tukemiseksi?
- Millä tavalla lapsen ikä vaikuttaa hengellisyyden tukemiseen ja uskontokasvatuksen toteuttamiseen?
- Millä tavalla päiväkodin uskontokasvatus tukee lapsen hengellistä kasvua?
- Mikä on haastavinta lapsen hengellisen kasvun tukemisessa?

2. Mikä on seurakunnan rooli ja merkitys osana päiväkodin uskontokasvatusta?

- Minkälaista yhteistyötä päiväkotitekee/on tehnyt paikallisen seurakunnan kanssa?
- Mikä on seurakunnan rooli osana päiväkodin uskontokasvatusta?
- Onko seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö tärkeää lapsen hengellisen kasvun tukemisen kannalta? Miksi, miksi ei?

3. Miten seurakunnan ja päiväkodin yhteistyötä lapsen hengellisen kasvun tukemiseksi voitaisiin kehittää?

- Miten päiväkodin ja seurakunnan välinen yhteistyö on toiminut?
- Mikä on ollut yhteistyön paras anti päiväkodille?
- Mikä on haastavinta yhteistyön toteutumisessa?
- Onko yhteistyön määrä seurakunnan kanssa ollut riittävä? Miksi, miksi ei?
- Miten päiväkodin ja seurakunnan yhteistä työtä voisi kehittää?

Jälkikysymykset

- Onko vielä jotain, jota haluaisit mainita haastattelun teemoihin liittyen?